

ÖRGÜTLÜ SUÇLAR İÇİN ÖNGÖRÜLEN İNFAZ REJİMİNE İLİŞKİN AYRIKSI DÜZENLEMELERİN ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Arif Emre SÜMER*

Öz

Birçok ülke hukukunda olduğu gibi Türk hukukunda da örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler tehlikeli suçlu olarak kabul edilip, bunlar hakkında diğer hükümlülerden farklı infaz hukuku müesseseleri uygulanmaktadır. Koşullu salıverilme, denetimli serbestlik gibi bazı genel infaz hukuku müesseseleri ise örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında daha ağır şekilde tatbik edilmektedir. Ceza infaz hukukunun temel amacı olan suçlunun ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılmasının sağlanması noktasında, hükümlülere cezanın infazı sırasında tanınan bazı hakların da örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler için sınırlandırıldığına rastlanmaktadır. Bu çalışmada, Türk ceza infaz sisteminde örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında uygulanan söz konusu ayrıksı infaz müesseseleri incelenecektir. Ayrıca, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında uygulanan bu ayrıksı infaz düzenlemelerinin eşitlik, hukuk devleti ve kanunilik ilkelerini ihlal edip etmediği, Anayasa Mahkemesi kararları doğrultusunda analiz edilecektir.

* Arş. Gör., İzmir Bakırçay Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye | Res. Asst., İzmir Bakırçay University, Faculty of Law, Department of Criminal and Criminal Procedure Law, İzmir, Turkey.

✉ arifemre.sumer@bakircay.edu.tr • ORCID 0000-0001-7382-4922

✉ **Atıf Şekli** | Cite As: SÜMER Arif Emre, "Örgütlü Suçlar İçin Öngörülen İnfaz Rejimine İlişkin Ayrıksı Düzenlemelerin Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Değerlendirilmesi", *SÜHFD.*, C. 30, S. 2, 2022, s. 637-677.

✉ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✉ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Anahtar Kelimeler

Örgütlü Suçluluk • Ceza İnfaz Hukuku • Koşullu Salıverilme • Eşitlik İlkesi
• Hukuk Devleti İlkesi

EVALUATION OF EXCEPTIONAL REGULATIONS REGARDING THE EXECUTION REGION SYSTEM FOR ORGANIZED CRIMES IN THE LIGHT OF CONSTITUTIONAL COURT DECISIONS

Abstract

As in the legislation of many countries, persons who convicted of organized crimes are considered dangerous criminal in Turkish law, and different execution law rules are applied about them separately other convicts. On the other hand, some general execution law rules such as conditional release and probation are heavily applied to persons convicted of organized crimes. It is observed that some of the rights granted to convicts during the execution of the sentence are also restricted for organized crimes, in order to ensure that the criminal is rehabilitated and reintegrated into society, which is the main purpose of the penal execution law. In this study, the aforementioned exceptional execution rules applied to organized crime offender in the Turkish penal execution system will be examined. In addition, whether these different execution systems applied for organized crimes violate the principles of equality, rule of law and principle of legality will be analyzed in the light of decisions of the Turkish Constitutional Court.

Key Words

Organized Crime • Law on Criminal Execution • Conditional Release • Principle of Equality • Rule of Law Principle

GİRİŞ

Türk hukukunda örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler tehlikeli suçlu olarak kabul edilmiş ve bunlar hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanması kuralı benimsenmiştir. Ayrıca, bu kişiler hakkında diğer suçlulardan farklı ceza infaz müesseselerinin tatbik edileceğine, bazı infaz hukuku müesseselerinin bu kişiler hakkında daha ağır bir şekilde uygulanacağına ve yine söz konusu kişilerin bazı hükümlü haklarından yararlanmaları noktasında birtakım sınırlamaların getirilebileceğine kanunlarda yer verilmiştir. Bu çalışmada, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilere uygulanacak her türlü infaz hukuku müessesesine değil, yalnızca bu kişilerin cezalarının infazında diğer hükümlülere göre farklılık arz eden hususlara değinilecektir. Bu kapsamda çalışmanın ilk

bölümünde, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında; mükerrirlere özgü infaz rejimi, koşullu salıverilme, denetimli serbestlik, tek tip kıyafet giyme mecburiyeti gibi infaz müesseselerinin uygulanma şekline değinilecek, daha sonra bu kişilerin yararlanamayacağı özel infaz usulleri ile yararlanmalarının daha ağır şartlara bağlandığı infaz müesseselerinden bahsedilecektir. Bu bölümde ayrıca, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında geçerli olan hükümlü haklarından yararlanma noktasında getirilen birtakım sınırlamalar ile 7242 sayılı Kanun ile sevk edilen bazı geçici düzenlemelerden de bahsedilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, tüm bu ayrıksı infaz uygulamalarının eşitlik, hukuk devleti ve kanunilik ilkelerini ihlal eder nitelikte olup olmadığı, Anayasa Mahkemesi kararları doğrultusunda analiz edilecektir.

I. ÖRGÜTLÜ SUÇLARDAN MAHKÛM OLAN KİŞİLER HAKKINDA UYGULANAN AYRIKSI İNFAZ MÜESSESELERİ İLE BAZI İNFAZ MÜESSESELERİNİN BU KİŞİLER HAKKINDA UYGULANMA ŞEKLİ

A. Örgütlü Suçlardan Mahkûm Olanlara Uygulanacak İnfaz Rejimi

Örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilere uygulanacak genel infaz rejimine “Suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular” başlıklı TCK m. 59/4’te yer verilmiştir. Hükme göre “Mükerrirlere özgü infaz rejiminin ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirinin, itiyadi suçlu, suçu meslek edinen kişi veya örgüt mensubu suçlu hakkında da uygulanmasına hükmedilir.” Bu düzenleme ile, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin tehlikeli suçlu olduğu kabul edilerek, cezalarının daha ağır bir şekilde infaz edilmesi yönündeki irade ortaya konulmuştur¹. Bunun sonucunda örgüt mensubu suçlular hakkında mükerrirlere özgü infaz rejimi ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanacaktır. Bu kişiler hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanacağı hususu ile cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbirine hükmedilmesi noktasında mahkemeye herhangi bir takdir yetkisi verilmemiştir.²

¹ DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt III, 14. Baskı, İstanbul 2020, s. 319.

² MACİT, Kemal, İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2017, s. 183; Uygulamada örgüt üyeliği iddiasından dolayı hakkında HAGB kararı verilen kişinin, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlediği suçun karşılığında hükmedilen cezanın mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çekirildiğine rastlanmaktadır. Doktrinde de ifade edildiği üzere, bu durumun hukuka aykırı olduğu tartışmasızdır. Nitekim bu kişiler hukuki an-

Bu düzenlemede belirtilen “örgüt mensubu suçlu” kavramı TCK’nın “Tanımlar” başlıklı 6. maddesinde, “bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi” şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre, örgüte üye olmamakla birlikte bile rek ve isteyerek yardım eden kişiler bakımından TCK m. 58/9 hükmünün uygulanması mümkün değildir. Zira, söz konusu tanıma örgüte yardım eden kişiler dahil edilmemiştir. Aksi yönde bir kabul suçta ve cezada kanunilik ilkesini ihlal edecektir. Ancak örgütün TCK m. 314 kapsamında kalan bir silahlı örgüt olması hâlinde, ilgili kişi Terörle Mücadele Kanunu (TMK) uyarınca terör suçlusu sayılacağından bu husus geçerli olmayacaktır³. Nitekim TMK’nın 17. maddesinde, benzer bir düzenlemeye, bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olan kişiler için yer verilmiştir. Söz konusu hükme göre, TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında örgütlü suçlarda koşullu salıverilme sürelerinin düzenlendiği CGTİK m. 107/4 ile mükerrirlere özgü infaz rejiminin düzenlendiği CGTİK m. 108 hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş, süreli hapis cezalarında koşullu salıverilme oranının dörtte üç olarak tatbik edileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre, yardım edilen örgütün TCK m. 314’te düzenlenen silahlı örgüt olması hâlinde de fail hakkında mükerrirlere özgü infaz rejimi ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanacaktır. Yargıtay uygulaması da bu doğrultudadır⁴.

Bir hükümlü hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanacak olmasının ilk sonucu, bu kişi bakımından CGTİK m. 108’de düzenlenen koşullu salıverilme sürelerinin tatbik edilmesidir. TCK m. 58/9’daki düzenlemeye rağmen; örgüt kurma veya yönetme, örgütün faaliyetleri çerçevesinde suç işleme ve TMK kapsamına giren suçlardan

lamda örgüt mensubu olmadıkları için haklarında örgüt mensuplarına ilişkin infaz rejiminin uygulanması mümkün değildir. Bkz. ŞEN, Ersan/ ERYILDIZ, H. Sefa, Suç Örgütü, 4. Baskı, Ankara 2021, s. 1002.

³ ŞEN/ ERYILDIZ, s. 1036.

⁴ “Sanık hakkında silahlı terör örgütüne yardım etmek suçuna yönelik verilen mahkumiyet kararına ilişkin temyiz itirazlarının incelenmesinde;...Sanık hakkında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un 107. maddesinin dördüncü fıkrası ile 108. maddesi hükümleri yerine, olayda koşulları oluşmayan TCK’nın 58/9 maddesinin uygulanması, Kanuna aykırı, sanık müdafinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmiş olduğundan, hükmün bu sebeplerden dolayı BOZULMASINA, 24.04.2018 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” Yarg. 16. CD., T. 24.04.2018, E. 2018/363, K. 2018/1577, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, E.T. 09.11.2021.

mahkûm olan kişiler bakımından⁵, CGTİK m. 107/4 ve TMK m. 17'de farklı koşullu salıverilme sürelerine yer verildiği için, söz konusu kişiler hakkında TCK m. 58/9'un atfı uyarınca mükerrirlere özgü infaz rejiminin düzenlendiği CGTİK m. 108'deki koşullu salıverilme süreleri değil, ilgili özel hükümler tatbik edilecektir⁶. Bu özel koşullu salıverilme sürelerine aşağıda değinilecektir. Örgüte üye olma suçundan mahkûm olan kişiler bakımından ise TCK m. 58/9 atfı uyarınca CGTİK m. 108'deki koşullu salıverilme hükümleri uygulanacaktır⁷.

Örgüt mensubu suçluların tehlikeli suçlu olarak kabul edilmesinin bir diğer sonucu, bu kişiler hakkında, mahkûm oldukları hapis cezasının infazının tamamlanmasından sonra başlayacak ve bir yıldan az olmamak üzere belirlenecek bir denetim süresi içinde denetimli serbestlik tedbirinin uygulanacak olmasıdır⁸. Denetimli serbestlik tedbirini genel hatlarıyla; suçlunun, süresi adli makamlar tarafından belirlenmek üzere, belirli bir süre zarfında kendisine yüklenen sosyal, hukuki veya tedavi gibi diğer edimleri yerine getirip getirmediğinin denetlenmesi suretiyle

-
- ⁵ TMK kapsamına giren, dolayısıyla "terör suçu" olarak kabul edilen suçlar iki türdür. Bunlardan ilki, TMK'nın 3. maddesinde sayılan ve mutlak terör suçları şeklinde ifade edilen suçlardır. Bu suçlar; TCK'nın 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320. maddeleri ile 311. maddenin ilk fıkrasında düzenlenen suçlardır. Bir örgütün mensubu olmasa dahi bu suçları işleyen kişiler terör suçlusu sayılacaktır. İkinci tip terör suçlarını oluşturan ve nispi terör suçları olarak ifade edilen suçlar ise, ancak TMK'nın 1. maddesinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere kurulan örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde terör suçu sayılacaktır. Bu grubu oluşturan suçların sayısı oldukça fazladır.
- ⁶ ÖZBEY, Özcan, "Suçta Tekerrür ve Mükerrirlere Özgü Güvenlik Tedbiri", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 88, Y. 2010, s. 90; DÖNMEZER/ ERMAN, s. 325; KOCA, Mahmut/ ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2021, s. 694.
- ⁷ Doktrinde Özgenç, her "örgüt mensubu" için CGTİK m. 107/4'teki koşullu salıverilme oranlarının uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. CGTİK m. 107/4, örgüte üye olma suçunu işleyenleri kapsam dışında tuttuğu için bu görüşün kabul edilemeyeceği ileri sürülebilirse de, bu kişiler hakkında TCK m. 58/9 atfı uyarınca CGTİK m. 108 hükmünün tatbik edilmesi durumunda da koşullu salıverilme oranı üçte iki olacaktır. Bkz. ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2021, s. 984.
- ⁸ YENİDÜNYA, A. Caner/ İÇER, Zafer, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 135; ERSAN, Aykut, "Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK md. 220)", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, S. 1, Y. 2013, s. 404; ÖZGENÇ, Genel Hükümler, s. 984.

yeniden topluma kazandırılmasını amaçlayan ceza adaleti kurumu olarak tanımlamak mümkündür⁹.

Türk ceza infaz sisteminde münhasıran örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler için uygulanan bir infaz müessesesi bulunmayıp, mevcut infaz hukuku kuralları bu suçlardan mahkûm olanlar bakımından daha sıkı bir şekilde tatbik edilmektedir. Alman hukukunda, örgütlü suçlar ile terör suçları gibi kamusal barışa ve hukuk devletine karşı işlenen tehlikeli suçlardan mahkûm olan kişilerin, cezanın infazı tamamlandıktan sonra dahi salıverilmeden ıslah edilip topluma yeniden kazandırılmaları maksadıyla gözlem altında tutulmalarını sağlayan *Sicherungsverwahrung* (Güvenlik Amaçlı Müşahede Altında Tutma)¹⁰ benzeri bir kuruma Türk hukukunda yer verilmemiştir.

B. Koşullu Salıverilme

1. Örgütlü Suçlardan Mahkûm Olanlar Hakkında Koşullu Salıverilme Kurumunun Uygulanma Şekli

Koşullu salıverilme, mahkûm olduğu hapis cezasının tamamı infaz edilmeden kanunda öngörülen kısmını iyi hâlli olarak geçiren hükümlünün, kendisine yüklenen yükümlülükleri ihlal etmesi durumunda geri alınmak kaydıyla, ilgili birim tarafından alınan karar uyarınca tahliye edilip sosyal hayata dönmesini sağlayan bir müessesedir¹¹. Koşullu

⁹ ÖZBEK, V. Özer, *İnfaz Hukuku*, 14. Baskı, Ankara 2021; AKKAYA, Aybüke, *Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016, s. 4; TURHAN, Faruk/ ALTİKAT, Abdürrahim, "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Y. 2012, s. 7-8.

¹⁰ Çeviri için bkz. YAŞAR, Ercan, "Alman Ceza Hukukunda Bir Emniyet Türü Olarak Güvenlik Amaçlı Müşahede Altında Tutma", *Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 3-4, Y. 2018, s. 263; Kavramı "Güvenlik amaçlı hürriyeti kısıtlayıcı emniyet tedbiri" şeklinde tanımlayan başka bir görüş için bkz. ROSENAU, Hennig, "Jakobs'un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı", çev. Erhan Temel, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 57, S. 4, Y. 2008, s. 391 vd.

¹¹ Timur Demirbaş, *İnfaz Hukuku*, 8. bs., Ankara, Seçkin, 2021, s. 252; M. Emin Artuk/Ahmet Gökçen/M. Emin Alşahin/Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. bs., Ankara, Adalet, 2020, s. 56; Doktrinde *Maden* tarafından koşullu salıverilme müessesesi, "şartla salıverilme" ismi altında, "aşarî unsurları itibarıyla; infaz edilme-ye başlanmış hürriyeti bağlayıcı ceza altındaki hükümlünün hürriyetinin bağlanmasına şartla erkenden son verilmesi" şeklinde tanımlanmaktadır. Bkz. Mehmet Maden, "Ko-

salıverilen hükümlü, cezasının kalan kısmını toplumsal ortamda çekmeye devam eder¹². Koşullu salıverilme müessesesi daha çok cezanın özel önleme amacına hizmet etmektedir¹³. Bu müessese ile hükümlü iyi hâle teşvik edilerek kendisine uygulanan ıslah programlarının gereklerine uygun hareket etmesi sağlanacak¹⁴, ayrıca hükümlünün kendi kendini kontrol ile toplumsal yaşama uyum sağlama yeteleri gelişecektir¹⁵.

Suç işlemek amacıyla örgüt kuran veya yöneten ya da örgütün faaliyeti kapsamında işlenen suçtan dolayı süreli hapis cezasına mahkûm olanların koşullu salıverilmeden yararlanabilmeleri için ceza infaz kurumunda iyi hâlli olarak geçirmeleri gereken süre, ceza miktarının üçte ikisidir (CGTİK 107/4). Bu düzenlemeye göre hem örgüt kurma veya yönetme suçunu işleyenlerim hem de örgütün faaliyetleri kapsamında amaç suçları işleyenlerin koşullu salıverilmeleri, cezalarının üçte ikisinin ceza infaz kurumunda çektirilmesi şartına bağlı kılınmıştır. Madde metninde “*Örgütün faaliyeti kapsamında suç işleyen*” denildiği için, bu kişinin örgüt üyesi olması ile örgüt üyesi olmayıp örgüt adına suç işleyen veya bilerek ve isteyerek örgüte yardım eden kişi olması arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak önemle ifade edilmelidir ki örgüte yardım etme fiilini işleyen kişilerin yardım eylemi münhasıran suç oluşturmaktadır. Aksi durumda, suçun TMK kapsamına girmesi durumu hariç, TCK m. 6 uyarınca örgüte yardım eden kişiler bakımından bu hükmün tatbiki mümkün olmayacaktır. Örgüte üye olma suçundan mahkûm olan kişiler CGTİK m. 107'nin kapsamına alınmadığı için, bu kişiler hakkında TCK m. 58/9'un atfı uyarınca mükerrirlere özgü infaz rejiminin düzenlendiği CGTİK m. 108'deki koşullu salıverilme oranları uygulanacaktır. Söz konusu düzenlemede ise süreli hapis cezasına mahkûm olan kişilerin koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanmaları cezalarının üçte ikisini ceza infaz kurumlarına çekmiş olmaları şartına bağlandığından, bu kişi-

şullu Salıverilmenin Mahiyeti ve Hukuki Niteliği”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 26, S. 2, 2020, s. 634.

¹² ÖNDER, Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt: II-III, 2. Baskı, İstanbul, 1992, s. 724; ÖZGENÇ, İzzet/ ŞAHİN, Cumhur, İnfaz Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 117; DÖNMEZER/ ERMAN, s. 294; HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara 2019, s. 734.

¹³ AKKAŞ, Ahmet Hulusi, “Koşullu Salıverilme,” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1-2, Y. 2008, s. 308.

¹⁴ MADEN, s. 647; AKKAŞ, s. 309; TOROSLU, Nevzat, Ceza Hukuku Genel Kısım, 19. Baskı, Ankara 2013, s. 429.

¹⁵ DEMİRBAŞ, İnfaz Hukuku, s. 527.

ler hakkında CGTİK m. 107 ile m. 108'in uygulanması arasında bir fark bulunmamaktadır.

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma veya yönetme ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar ile TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olan çocuklar hakkında koşullu salıverilme oranı üçte iki olarak uygulanacaktır¹⁶. TMK'nın 17'nci maddesine göre ise, bu Kanun kapsamına giren suçlara ilişkin koşullu salıverilme süresi yetişkinler bakımından dörtte üç olarak uygulanacaktır¹⁷.

Doktrinde, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında farklı ve uzun koşullu salıverilme sürelerinin öngörülmesinin hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırılık teşkil edebileceği belirtilmektedir¹⁸. Ayrıca bu görüşte olan yazarlardan bazılarının göre; koşullu salıverilme oranlarını suçlara göre farklı şekilde tayin eden düzenlemelerin eşitlik ilkesini ihlal eder nitelikte olması için "af kanunu" niteliğinde olmasına gerek bulunmadığı, infaz müesseseleri açısından hukuki durumları farklı olan kişiler hakkında "gereklilik" ve "zorunluluk" gibi durumlar olmadıkça eşitsizliğe yol açacak hükümlerin öngörülemeyeceği ifade edilmektedir¹⁹. Bu düzenlemelerin Anayasa'ya aykırı olup olmadığı, aşağıda Anayasa Mahkemesi kararları ışığında değerlendirilecektir.

2. Örgütlü Suçlardan Mahkûm Olanlar Hakkında Koşullu Salıverilme Kurumunun Uygulanmayacağı Durumlar

Doktrinde koşullu salıverilme yolunun tamamen kapatılarak, hapis cezasının hükümlünün ömrü boyunca infaz edilmesinin infaz hukuksal esaslarına aykırı olduğu ifade edilmektedir²⁰. Zira böyle bir durumda, failin özgürlüğüne kavuşma ihtimali ortadan kalkmış olacağından

¹⁶ "Ayrıca, suç işlemek için örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olan çocuklar ile ...hakkında koşullu salıverilme oranı üçte iki olarak uygulanır." (CGTİK m. 107/2-son).

¹⁷ "Bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar hakkında, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması bakımından 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 107 nci maddesinin dördüncü fıkrası ile 108 inci maddesi hükümleri uygulanır. Ancak, süreli hapis cezaları bakımından düzenlenen koşullu salıverilme oranı, dörtte üç olarak uygulanır."

¹⁸ DEMİRBAŞ, İnfaz Hukuku, s. 532; AKKAŞ, s. 312.

¹⁹ ŞEN/ ERYILDIZ, s. 1015.

²⁰ DEMİRBAŞ, İnfaz Hukuku, s. 535.

yeniden sosyalleşmesi de mümkün olmayacaktır²¹. Türk hukukunda koşullu salıverilme yolunu kapatan birden fazla düzenlemeye yer verilmeyle birlikte, bu düzenlemelerden birinde hükümlünün ceza infaz kurumundan tahliye olup normal yaşama dönme ihtimali tamamen ortadan kaldırılmaktadır. CGTİK m. 107/16'da yer verilen bu düzenleme şu şekildedir: "5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar" başlıklı Dördüncü Bölüm, "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı Beşinci Bölüm, "Milli Savunmaya Karşı Suçlar" başlıklı Altıncı Bölüm altında yer alan suçlardan birinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz."

Buna göre Türk hukukunda üç şartın varlığı hâlinde hapis cezasına mahkûm olan kişinin cezası ömür boyu infaz edilecektir²². İlk şart suça ilişkindir. Hükümlünün TCK'nın "Devlete ve Millete Karşı Suçlar" başlıklı ikinci kitap dördüncü kısmının; dört, beş ve altıncı bölümünde düzenlenen suçlardan biri ile mahkûm olması gerekmektedir. Bu bölümlerde esas itibariyle korunan hukuki değer; devletin varlığı ve bütünlüğü, anayasal düzeni ve milli savunmasının olduğu suç tiplerine yer verilmiştir. Bu suçların çoğu, aynı zamanda TMK m. 3 uyarınca mutlak terör suçu niteliğindedir. İkinci şart, suçun işleniş biçimine ilişkindir. Buna göre sözü edilen suçların mutlaka bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi gerekmektedir. Bu suçları işlemek amacıyla kurulan örgütler TCK m. 314'te düzenlenen "silahlı örgüt" ile TMK m. 7/1'de düzenlenen "terör örgütü"dür. Suçun bu örgütler kapsamında işlenmesi gerekmektedir. Son şart ise kişinin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olmasıdır. Bu üç şartın varlığı hâlinde hükümlü koşullu salıverilmeden yararlanamayacak ve cezası ömrü boyunca infaz edilecektir.

AİHM, Öcalan/Türkiye (2) nolu kararında²³, ölüm cezasından çevrilen müebbet hapis cezasının, mahkûma koşullu salıverilme imkânı verilmeksizin ömür boyu infaz edilmesini öngören yasa düzenlemesini AİHS'in 3'üncü maddesinde düzenlenen işkence ve kötü muamele ya-

²¹ Ayrıca bu durum failin ruh sağlığına da olumsuz etki yapacaktır. DEMİRBAŞ, İnfaz Hukuku, s. 535.

²² YENİDÜNYA/ İÇER, s. 134; TOROSLU, s. 430; ÖZGENÇ/ ŞAHİN, s. 122; DÖNMEZER/ ERMAN, s. 300; MACİT, s. 405.

²³ AİHM, Öcalan/Türkiye (2), 18.03.2014, Başvuru No. 24069/03, 197/04, 6201/06 et 10464/07, E.T. 10.11.2021.

sağına aykırı bulmuştur²⁴. Bu karara göre; CGTİK m. 107/16'daki düzenlemenin de AİHM nezdinde işkence ve kötü muamele yasağını ihlal eder nitelikte olduğu sonucu çıkarılabilecektir. Ancak önemle belirtilmelidir ki AİHM'in söz konusu kararında, müebbet hapis cezası mahkûmunun bir gün mutlaka ceza infaz kurumundan tahliye edilmesine ilişkin hükümlere (umut hakkı) yasalarda yer verilmemesi değil, mahkûmunun ıslah olup olmadığına ilişkin bir değerlendirmenin hiçbir zaman yapılmayacak olması ve mahkûmun da bunu talep etme imkânının bulunmaması ihlal sebebi sayılmıştır. Dolayısıyla, belirli periyodik aralıklarla mahkûmun ıslah olup olmadığının gözden geçirilmesi, eğer ıslah olmadı ise cezasının infazına devam edilmesi işkence ve kötü muamele yasağını ihlal etmeyecektir. Bu husus CGTİK m. 107/16 hakkında da geçerlidir²⁵.

C. İnfazın Ertelenmesi

Cezanın infazının ertelenmesi, belirli koşulların varlığı hâlinde ve hükümlünün yeniden topluma kazandırılmasını temin etmek amacıyla, hapis cezasının infazına ara verilmesi sonucunu doğuran bir ceza infaz hukuku müessesesidir.²⁶ İnfazın ertelenmesi müessesesine hapis cezasının infazına başlanmadan başvurulabileceği gibi infaz sırasında da başvurulabilir.

Cezanın infazının ertelenmesi sebeplerine CGTİK m. 17'de yer verilmiştir. Kanun koyucunun, cezanın infazından daha ağır sonuçlar doğuracak olması sebebiyle infazının ertelenmesini mümkün kıldığı²⁷ bu

²⁴ SANIVAR, Ramadan, Modern İnfaz Hukuku ve Koşullu Salıverilme (Şartlı Tahliye) Kurumu, 1. Baskı, Ankara 2020, s. 629-630; ÖNCÜ, Mehmet, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi ve İndirimsiz Müebbet Hapis Cezaları", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 115, 2014, s. 27-29.

²⁵ AİHM'in benzer yönde kararları için bkz. Kafkaris/Kıbrıs, 12.2.2008, Vinter ve diğeri/Birleşik Krallık, 9.7.2013, Bu kararların değerlendirmesi için bkz. ÖNCÜ, s. 17-29; Doktrinde *Dönmezer/Erman* AİHM içtihadını göz önünde bulundurarak, CGTİK m. 107/16'nın, mahkûmun koşullu salıverilmeyi umut etme hakkına yer vererek düzenlenmesinin yerinde olacağını belirtmektedir. DÖNMEZER/ ERMAN, s. 300. Aynı doğrultuda başka bir görüş için bkz. SANIVAR, s. 630.

²⁶ KARTAL, Pınar Memiş, "Cezanın İnfazının Ertelenmesi Sebeplerinin Güncel Gelişmeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Suç ve Ceza Dergisi, C. 14, S. 1, Y. 2021, s. 5; ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, M. Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 15. Baskı, Ankara 2016, s. 445.

²⁷ KARTAL, s. 12.

sebepler; hükümlünün isteği²⁸, hükümlünün yükseköğrenimini bitirebilmesi, hükümlünün bazı yakın akrabalarının ölümü veya sürekli hastalığı sebebiyle ailenin ticari faaliyetleri veya tarım topraklarının işlenmesinin sağlanması, hükümlünün eş veya çocuklarının hastalıkları sebebiyle bakıma muhtaç hâle gelmeleri ve hükümlünün sürekli tedavi gerektiren bir hastalığının bulunmasıdır. Bu müessesenin uygulanabilmesi için mahkûm olunan hapis cezasının kasıtlı suçlarda üç yıl, taksirli suçlarda ise beş yıl veya daha az olması gerekmektedir. Erteleme kararı, Cumhuriyet başsavcılığı ya da bu sebeplerin yargılama sırasında tespiti hâlinde ilk derece mahkemesi tarafından bir yılı aşmayan sürelerle en fazla iki defa verilecektir.

CGTİK m. 17/6'da bazı suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında infazın ertelenmesi müessesesinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. Bu kişiler arasında terör suçları ile örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlardan mahkûm olanlar ve hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanmasına karar verilenler de bulunmaktadır²⁹. Bu ayrık düzenleme, hükmün ilk hâlinde bulunmayıp sonradan eklenmiştir. Bu hüküm uyarınca örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin, infazın ertelenmesi müessesesinden yararlanma imkânı bulunmamaktadır. Bu sonuç için örgütün terör örgütü olması ya da örgüte mensup olan kişinin örgütün faaliyeti kapsamında işlenen bir suça iştirak edip etmemesi de önem arz etmemektedir. Zira bu düzenleme, hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanmasına karar verilen kişilerin de bu müesseseden yararlanamayacağını hükme bağlamıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere, TCK m. 58/9 uyarınca, örgüt mensubu suçlular hakkında mükerrirlere özgü infaz rejiminin uygulanmasına karar verilecektir. Örgüt mensubu suçlu kavramına ise, örgüte üye olmayıp yardım edenler haricindeki diğer kişiler girmektedir. Ancak yardım edilen örgütün, TCK m. 314'te düzenlenen silahlı örgüt olması sebebiyle hakkında TMK hükümleri uygulanacak kişilerin de bu kurumdan yararlanma imkânı bulunmamaktadır.

²⁸ Hapis cezasının infazının talep üzerine ertelenmesinde herhangi bir sebep sınırlanması söz konusu değildir. ÖZGENÇ/ŞAHİN, s. 68.

²⁹ ÖZTÜRK/ERDEM, s. 446; YENİDÜNYA/İÇER, s. 130; Hükümde ayrıca, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkûm olanlar ile disiplin veya tazyik hapsine mahkûm olanların da infazın ertelenmesi müessesesinden yararlanamayacakları düzenlenmiş olup, konumuz itibarıyla bu kişilerin durumu incelenmeyecektir.

Bu ayrıksı düzenlemenin Anayasa'ya, özellikle de hukuk devleti ile eşitlik ilkelerine aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi nezdinde somut norm denetimi ya da soyut norm denetimi yolu ile açılmış bir iptal davası tespit edilememiştir. Ancak örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler bakımından yaratılan bu ayrıksı sonucun, sözü edilen bağlamda incelenmesi gerekmektedir³⁰. Örneğin; hırsızlık suçundan mahkûm olan ve sürekli tedavi gerektiren bir hastalığı bulunan kişinin hapis cezasının infazının ertelenmesi mümkün iken, aynı suçu bir örgütün faaliyeti kapsamına işleyen kişinin cezasının infazının ertelenmesi, söz konusu düzenleme uyarınca mümkün değildir. Bu durumun eşitlik ilkesine uygunluğunu savunmak oldukça güçtür. Nitekim önemle belirtmek gerekir ki, bu müesseseden yararlanmasına engel getirilen kişilerin mensup oldukları örgütün TCK m. 314 kapsamında olan bir silahlı örgüt veya TMK m. 7/1 kapsamında bir terör örgütü olmasına da gerek bulunmamaktadır. Buna göre bir suçu örgütün faaliyeti kapsamında işlediği için, aynı suçu örgüt iradesinden bağımsız şekilde işleyen kişinin yararlandığı ve ancak zorunlu bazı durumların varlığı hâlinde uygulanabilen bir müesseseden, örgüt mensubu suçlunun yararlandırılmaması hakkaniyet ilkesiyle de bağdaşmaz.

Bu kurumun, hükümlünün topluma yeniden kazandırılması amacına da hizmet ettiği göz önünde bulundurulduğunda, etkin pişmanlıktan yararlanıp hakkında TCK m. 221/4 uyarınca indirimli ceza verilen mahkûmun bu müesseseden neden yararlandırılmadığı da anlaşılama-maktadır. Zira söz konusu kişiler, yargılama aşamasında pişmanlık göstererek legaliteye dönme yolunda adım atmaktadır³¹. İnfaz hukukunun ana ilkeleri bağlamında bu kişilerin topluma yeniden kazandırılmaları büyük önem arz etmektedir. Bu hüküm işletilerek etkin pişmanlıktan yararlanan örgüt mensubu suçlunun, örneğin yarım kalan yükseköğrenimine devam etmesi imkânı sağlanarak topluma yeniden kazandırılması kolaylaştırılabilir. Böyle bir uygulamanın etkin pişmanlık kurumundan beklenen verimi artıracığı da kuşkusuzdur.

³⁰ Cezanın infazının ertelenmesi müessesesi sağlık hakkı başta olmak üzere; özel hayatın gizliliği, aile hayatı ve eğitim hakkı gibi haklarla da yakından ilgilidir. Bkz. KARTAL, s. 21.

³¹ SARITAŞ, Erkan, Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçları (TCK m.220-221), 1. Baskı, İstanbul 2018, s. 439; TOZMAN, Önder, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu, 2. Baskı, Ankara 2017, s. 414-415; KAVLAK, Cihan, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 425-453.

D. Örgütlü Suçlardan Mahkûm Olanların Cezalarının İnfaz Edileceği Yer

Tehlikeli suçlu olarak görülenler hakkında hükmedilen hapis cezalarının infazının diğer mahkûmlardan farklı yerlerde yerine getirildiğine sıklıkla rastlanılmaktadır. Türk ceza infaz sisteminde örgütlü suçlardan hapis cezasına mahkûm olan kişilerin cezalarının hangi tip infaz kurumunda yerine getirileceğine, CGTİK m. 9'da yer verilmiştir. Buna göre; süresine bakılmaksızın suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek veya bu örgütün faaliyeti çerçevesinde, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; insanlığa karşı suçlardan, kasten öldürme suçlarından, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan, devletin güvenliğine karşı suçlar ile anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan mahkûm olanların cezaları yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarında yerine getirilecektir. Bu maddede sayılanların kapsamına girmeyen; örneğin örgüte üye olma, örgüt adına yukarıda sayılanlar haricinde bir suç işleme, örgüte yardım etme veya örgütün propagandasını yapma suçlarını işleyen kişilerin cezaları normal usulde infaz edilecektir³².

“F tipi cezaevi” olarak ifade edilen yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumlarının³³; daha az mahkûm barındırması, meslek edindirme konusunda daha başarılı olacak imkânlarla sahip olması ve örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin diğer örgüt mensuplarından baskı görme ihtimalinin bu kurumlarda az olması gibi avantajlı yönleri olduğu gibi infaz kurumunun niteliği ile bu kurumlarda barındırılanlara uygulanan infaz yöntemlerinin yoğunlaştığı durumlarda bu infaz kurumunun bazı mahkûmlar bakımından deyim yerindeyse tecrite dönüşme sakıncasının bulunması gibi dezavantajlı yönleri de bulunmaktadır³⁴. Örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin cezalarının bu kurumlarda infaz edilmesi

³² Bunun yanında Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük m. 11/6'ya göre; etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanan hükümlüler, ceza süresine bakılmaksızın, Adalet Bakanlığı'nın onayı ile diğer kurumlarda barındırılabilir. Etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanan örgütlü suç mahkûmlarının yeniden topluma kazandırılması noktasında ilgili düzenlemenin oldukça isabetli olduğu belirtilmelidir.

³³ Tek ve üç kişilik oda esaslarına göre dizayn edilen D tipi ceza infaz kurumlarının da yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumu olarak inşa edilmesi mümkündür. Türkiye'de halihazırda biri yüksek güvenlikli olmak üzere iki adet D tipi kapalı ceza infaz kurumu bulunmaktadır. Bkz. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/haritaliste>, E.T. 11.11.2021.

³⁴ DEMİRBAŞ, İnfaz Hukuku, s. 60.

durumunda, kurumun avantajlı ve dezavantajlı yönleri bakımından bir dengenin sağlanması, hapis cezasının tecrite dönüştürülmesi yerine mahkûmun ıslah edilip topluma yeniden kazandırılmasını sağlamak bakımından hayati önem taşımaktadır.

E. Özel İnfaz Usulleri

CGTİK'da mahkûmların ıslah edilip yeniden topluma kazandırılmalarını kolaylaştıracak bazı özel infaz usullerine yer verilmiştir. Söz konusu özel infaz usullerinden biri CGTİK m. 110/1'de düzenlenen hafta sonu ve geceleri infaz sistemidir. Buna göre; kasten işlenen suçlardan toplam bir yıl altı ay, taksirle işlenen suçlardan ise toplam üç yıl veya daha az hapis cezasına mahkûm edilenlerin cezaları, hükümlünün talebi ve infaz hâkiminin kararı ile hafta sonu veya hafta içi gece saatlerinde infaz edilebilecektir³⁵.

Bir diğer özel infaz usulüne aynı maddenin ikinci fıkrasında yer verilmiştir. Buna göre, mahkûm olunan suç nedeniyle doğmuş olan zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesine dair sorumlulukları saklı kalmak kaydıyla; kadın, çocuk veya altmış beş yaşını bitirmiş kişiler hakkında hükmedilen toplam bir yıl, yetmiş yaşını bitirmiş kişiler hakkında hükmedilen toplam iki yıl ve yetmiş beş yaşını bitirmiş kişiler hakkında hükmedilen toplam dört yıl veya daha az hapis cezalarının konutta infaz edilmesine infaz hâkimi tarafından karar verilebilecektir.

CGTİK m. 110/9 uyarınca bu özel infaz usullerinin, terör suçları ile örgüt kurma veya yönetme veya örgüte üye olma suçları ile örgütün faaliyeti kapsamında işlenen suçlardan mahkûm olanlar bakımından uygulanması mümkün değildir.

F. Avukatla Görüşme Hakkı

Avukatla görüşme hakkı, hükümlünün en temel haklarından biridir³⁶. Nitekim bu hak, yalnızca hükümlünün hukuki yardım almasını sağlamayıp, cezasının infazı sırasında veya infazından sonra hayatını şekillendirmesine de imkân sağlamaktadır. CGTİK m. 59/5'te örgütlü

³⁵ Hafta sonu infaz, hükümlünün ceza infaz kurumuna cuma günleri saat 19:00'da girmesi ve pazar günü aynı saatte çıkması suretiyle infaz edilir iken; geceleri infaz, mahkûmun hafta sonları hariç her gün saat 19:00'da ceza infaz kurumuna girip ertesi gün saat 07:00'de çıkması suretiyle infaz edilir.

³⁶ ÇAMAK YANPAR, Sultan, "Hükümlünün Avukat İle Görüşme Hakkı", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 199-200, Y. 2021, s. 799.

suçlar ile TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar bakımından bu hakkın bazı durumlarda sınırlandırılabilmesine yer verilmiştir. Buna göre; toplum veya ceza infaz kurumlarının güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, suç örgütlerinin yönlendirildiğine ve bu örgütlere emir veya talimatlar ile açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi durumunda, mahkûmun avukatla görüşme hakkı infaz hâkiminin kararı ile üç ay süreliğine sınırlandırılacaktır³⁷. Bu sınırlama, mahkûmun avukatı ile tamamen görüşmesinin engellenmesi suretiyle değil; görüşmelerin teknik cihazlarla kaydedilmesi, görüşmeyi izlemek amacıyla bir görevlinin hazır bulundurulması, hükümlü ve avukatın birbirlerine verdikleri dosyalara ve belgelere el konulması suretiyle yapılacaktır. Bu sınırlamanın Anayasa'ya uygunluğu, aşağıda Anayasa Mahkemesi kararı bağlamında ele alınacaktır.

G. Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma

1. Doğrudan Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılma

CGTİK'da hükümlülerin yeniden topluma kazandırılmalarının sağlanması için mahkûm oldukları hapis cezalarının belirli bir kısmını kapalı ceza infaz kurumunda geçirdikten sonra ya da doğrudan açık ceza infaz kurumuna geçmelerini sağlayan düzenlemeler bulunmaktadır. Nitekim açık ceza infaz kurumları; hükümlülerin iyileştirilmeleri, çalıştırılmaları ve meslek edinmelerini sağlamak amacıyla tasarlanan kurumlardır. Ayrıca bu kurumlarda firara karşı engeller ile dış güvenlik görevlileri bulunmamaktadır³⁸. CGTİK m. 14/2'ye göre kasıtlı suçlardan toplam üç yıl veya daha az hapis cezasına mahkûm olanlar, taksirli suçlardan toplam beş yıl veya daha az hapis cezasına mahkûm olanlar, adli para cezası infaz sürecinde hapis cezasına çevrilenler ve İİK uyarınca tazyik hapsine tutulanların cezaları doğrudan açık ceza infaz kurumunda çektirilecektir. Ancak aynı hükümde, bazı suçlardan mahkûm olanların bu imkândan yararlanmayacaklarına yer verilmiştir. Bu istisnalar arasında çalışmamızın konusunu ilgilendiren; terör suçları, örgüt kurma veya yönetme, örgüte üye olma ve örgütün faaliyetleri kapsamında suç işleme suçları da bulunmaktadır.

³⁷ YENİDÜNYA/ İÇER, s. 130-131; ÇAMAK YANPAR, s. 804.

³⁸ Bkz. CGTİK m. 14/1.

2. Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan Açık Ceza İnfaz Kurumuna Geçme

Mahkûm oldukları hapis cezasının bir kısmını kapalı ceza infaz kurumlarında geçiren hükümlülerin de açık ceza infaz kurumuna ayrılması mümkündür. Kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçişin usul ve esasları, Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Söz konusu Yönetmelik'in 10. maddesi ile CGTİK'nın 14. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, bir hükümlünün kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçmesi, kurum idare ve gözlem kurulunun vereceği iyi hâl kararına bağlıdır.

Terör suçları ile örgütlü suçlardan mahkûm olan hükümlülerin ise³⁹, koşullu salıverilmelerine bir yıldan daha az bir süre kalmış olması ve Yönetmelik'te belirtilen sürenin kapalı kurumda geçirilmesi hâlinde, kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmaları mümkündür. Ancak bu kişilerin mensubu oldukları örgütten ayrıldıkları, idare ve gözlem kurulunun kararıyla tespit edilmelidir⁴⁰. Aksi takdirde bu mahkûmların açık ceza infaz kurumuna geçiş mümkün olmayacaktır. Ceza infaz kurumunda devletin denetimi ve gözetimi altında olan mahkûmların, mensubu oldukları örgütten ayrılıp ayrılmadığının nasıl tespit edileceği hususu ise belirsizdir⁴¹. Bu belirsizliğin varlığı, idarenin geniş bir takdir yetkisi kullanması suretiyle ilgili kişilerin özgürlüğünün daha fazla kısıtlanması sonucunu doğurma ihtimalinin bulunması sebebiyle oldukça sakıncalıdır.

H. Hükümlülerin Bir Araya Gelme, Telefonla Görüşme ve Radyo, Televizyon Yayınları İle İnternet Olanaklarından Yararlanma Hakkı

Hükümlülerin maddi ve manevi varlıklarını geliştirmeleri ve aile hayatını sürdürmeleri suretiyle topluma yeniden kazandırılmalarının sağlanması amacıyla; CGTİK m. 63'te ceza infaz kurumunda bir araya gelme, CGTİK m. 66'da telefonla görüşme ve CGTİK m. 67'de radyo,

³⁹ Örgüt üyesi olmamakla birlikte örgüte yardım edenler ile örgütün propagandasını yapanlar hakkında bu hüküm uygulanmaz. Ancak yardım edilen örgütün TCK m. 314 kapsamında kalan bir silahlı örgüt olması hâlinde, fail terör suçlusu sayılacağından hakkında bu hükmün uygulanması mümkündür.

⁴⁰ Uygulamada bu kararın "samimiyetin tasdiki kararı" şeklinde adlandırıldığına da rastlanılmaktadır. Bkz. ÖZDEMİR, Orhan, "7242 Sayılı Kanun Sonrası Hükümlülerin Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılmaları", Adalet Dergisi, S. 67, Y. 2021, s. 393.

⁴¹ ŞEN/ ERYILDIZ, s. 1048.

televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakları düzenlenmiştir. Ancak Kanun'da, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin söz konusu haklardan yararlanmalarına cezaevi idaresi tarafından sınırlama getirilebileceği düzenlenmiştir. Buna göre; CGTİK m. 63/3'e göre örgütlü suçlar ile terör suçlarından mahkûm olan kişilerin bir araya gelmeleri ve bağlantı kurmaları, m. 66/1'e göre örgüt mensubu hükümlülerin telefonla görüşme hakları ve m. 67/4'e göre bu kişilerin radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma haklarının kısıtlanabilecektir⁴².

Bu üç durumda örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin, söz konusu haklarının sınırlandırılma sebeplerine Kanun'da yer verilmemiştir. Söz gelimi CGTİK m. 63/3'te yer verilen hükümlülerin bir araya gelme hakkı, Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen bireyin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını temin etmeye yönelik bir düzenlemedir. Bireyler her ne kadar örgütlü suçlardan mahkûm olsa ve ceza infaz kurumunda bulunsun da yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Bu hak ancak Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen usule uygun olarak sınırlandırılabilir. Buna göre temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın, kanunla ve ancak Anayasa'nın ilgili maddesinde düzenlenen sebeplere dayanılarak sınırlandırılması mümkündür. Ayrıca bu sınırlamalar, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik ve laik cumhuriyetin gereklerine aykırı olamayacağı gibi ölçülülük ilkesini de ihlal edemez. Söz konusu hükümde hiçbir sebebe yer verilmeksizin, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin bir araya gelmelerine izin verilmeyeceğinin düzenlenmesi ölçülülük ilkesini ihlal edebilir.

CGTİK'da bu hakkın hangi hâllerde sınırlandırılabilirliği ve bu sınırlamanın ne kadar süreceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş, mahkûmların söz konusu hakkının herhangi bir sebebe dayanmaksızın ve süresiz bir şekilde sınırlandırılmasının yolu açılmıştır. Her ne kadar ilgili kısıtlamanın, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin bir araya gelmelerinin ceza infaz kurumu ve toplum güvenliği bakımından tehlike arz etmesi sebebiyle öngörüldüğü ve dolayısıyla sınırlama ile meşru bir amacın güdüldüğü, ayrıca bu kişilerin diğer tüm mahkûmlarla değil de yalnızca kendileri gibi örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerle bir araya gelmelerinin engellenmesi suretiyle ölçülülük ilkesine de riayet

⁴² YENİDÜNYA/ İÇER, s. 131-132.

edildiği savunulabilirse de bu sınırlama sebepleri ve kapsamının Anayasa'nın 13. maddesine uygun olarak kanunda gösterilmesi uygun olacaktır.

Aynı husus telefonla görüşme hakkının düzenlendiği m. 66/1 için de geçerlidir. Söz konusu maddede örgütlü suçlardan mahkûm olan hükümlülerin telefonla görüşme hakkının kısıtlanabileceği düzenlenmiştir. Bu husus da örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına getirilen bir sınırlamadır. Ancak bu sınırlamanın hangi hâllerde yapılacağı ve ne kadar süreceğine ilişkin bir belirlemeye madde düzenlemesinde yer verilmemiştir. Burada önemle belirtilmelidir ki söz konusu sınırlama sebeplerine Yönetmelik'te yer verilmesi, bu sınırlamaları Anayasa'nın 13. maddesine uygun hâle getirmeyecektir⁴³.

Son olarak radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma haklarının, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler bakımından hangi sebebe dayanılarak sınırlandırılabilmesine ilişkin bir düzenlemeye de Kanun'da yer verilmemiştir. Ayrıca bu sınırlamanın en fazla ne kadar süreceği de belirsizdir. Dolayısıyla, burada da Anayasa'nın 13. maddesinin ihlal edilerek, bireylerin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ölçsüz bir şekilde sınırlandırıldığı söylenebilir.

I. Hükümlünün Mektup, Faks ve Telgrafları Alma ve Gönderme Hakkı İle Hükümlüyü Ziyaret Hakkı

Yine hükümlülerin topluma yeniden kazandırılmaları ve aile hayatlarının devamının sağlanması amacıyla; CGTİK m. 68'de mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı ile CGTİK m. 83'te hükümlüyü ziyaret hakkı düzenlenmiştir.

CGTİK m. 68/5'te terör suçları ile örgütlü suçlardan mahkûm olan hükümlülerin; kamu düzeninin korunması, toplum ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi sebeple-

⁴³ Nitekim örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin telefonla görüşme haklarının hangi hâllerde sınırlandırılabilmesine, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Yönetmelik m. 74/2-i'de yer verilmiştir. Yönetmelik, yalnızca terör örgütü ile silahlı örgütlerin yöneticileri bakımından bir sınırlama öngörmüş iken bu sıfatı taşımayan mahkûmların telefonla konuşma haklarının sınırlandırılmasına ilişkin bir belirlemeye yer vermemiştir. Bu düzenleme ile her ne kadar Kanun ile öngörülen sınırlama alanı daraltılsa da sınırlama sebepleri ve kapsamına yönetmelikte yer verilmesi Anayasa'nın 13. maddesine aykırıdır.

riyle, mektup, faks ve telgraf alma ve gönderme hakkının kısıtlanabileceği düzenlenmiştir. Bu sınırlama, hükümlülerin mektup, faks ve telgraf alma ve gönderme hakkını tamamen ortadan kaldıracak şekilde değil, kendilerine gelen veya kendilerinin göndermiş olduğu mektup, faks ve telgrafları dijital olarak kaydetme veya fiziki olarak saklama şeklinde olacaktır. İlgili hükümde ayrıca; kayıtların amacı dışında kullanılmayacağı, kanunda belirtilenler haricinde hiçbir kurum veya kuruluşla paylaşamayacağı, bu verilerin herhangi bir soruşturma veya kovuşturmayla konu edilmemiş ise en geç bir sene sonunda silinip imha edileceğine yer verilmiştir⁴⁴.

CGTİK m. 83/4'te ise örgütlü suçlardan mahkûm olan hükümlülerin ziyaret hakkına; kamu düzeninin korunması, kişi, toplum ve infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarıyla sınırlanma getirilebileceği düzenlenmiştir. Bu sınırlama da ilgili hakkın tamamen ortadan kaldırılması suretiyle değil, görüşmelerin dinlenmesi ve elektronik cihazlarla kaydedilmesi şeklinde yerine getirilecektir. Hükümde ayrıca kayıtların, amacı dışında kullanılmayacağı, kanunda belirtilen durumlar haricinde hiçbir kurum veya kişi ile payla-

⁴⁴ Anayasa Mahkemesi bir bireysel başvuru kararında, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 10/10/2016 tarihli Genelge ile tüm hükümlü ve tutukluların resmî makamlara veya savunması için avukatına verdiği kapalı zarf içindeki mektup ve faks haric olmak üzere tüm faks ve yazışmaların taranmak suretiyle UYAP'a kaydedilmesi gerektiğine ilişkin ülke genelindeki ceza infaz kurumlarına gönderilen talimatta; tutuklu ve hükümlülerin özel hayatlarına dair konular ile kişisel verileri kapsamında kalan bilgilerin de kayıt altına alınacağına öngörülmesini, ayrıca tutuklu ve hükümlülerin yazışmalarının ne kadar süreyle sistemde tutulacağı, bunların üçüncü kişilerin erişimine hangi koşulların varlığı hâlinde açılacağı, ceza infaz kurumu tarafından hangi mercilerle paylaşılacağı ve kişisel veriler ile özel hayatın gizliliğinin nasıl korunacağı hususunda açık bir düzenlemenin bulunmamasını göz önünde bulundurarak, ilgili Genelge uyarınca terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu bulunan bir mahpusun yazışmalarının UYAP'a aktarılmasını, Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan mahremiyetin ve kişisel verilerin korunmasını isteme bağlamında özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetini ihlal ettiğine karar vermiştir. Mahkeme'ye göre tutuklu ve hükümlülerin yazışmalarının UYAP'a aktarılmasına imkân sağlayan kanuni düzenlemelerin bulunmasına rağmen, ne ilgili kanuni düzenlemelerde ne de kanuni düzenlemelere dayanılarak çıkarılan diğer mevzuatta yukarıda belirtilen sakıncaların giderilmesine yönelik güvence sağlayan hükümler bulunmamaktadır. Karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, Ümit Karaduman Başvurusu (No: 2020/20874), T. 02.02.2022, R.G. 07.04.2022, S. 31802, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, E.T. 21.04.2022.

şılamayacağı, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmayaya konu edilmiş ise en geç bir sene sonunda silineceğine yer verilmiştir.

Bu iki hakkın hangi durumlarda sınırlandırılabilirliği, sınırlamanın ne kadar süreceği ve sınırlama ortadan kalktıktan sonra kayıt altına alınan mektup, faks, telgraf ve konuşmaların akıbetine Kanun'da yer verildiği için, söz konusu sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesine uygun olduğu söylenebilir.

İ. Tek Tip Kıyafet (Tulum) Giyme Mecburiyeti

20.11.2017 tarihli ve 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 1.2.2018 tarihli ve 7079 sayılı Kanun ile kanunlaştırılmasından sonra, Türk hukukunda, bazı suçlardan tutuklu veya hükümlü bulunan kişilerin ceza infaz kurumu dışına çıkarılmaları halinde tek tip kıyafet giymelerini zorunlu kılan bir düzenleme ihdas edilmiştir. CGTİK Ek m. 1'de yer verilen ilgili düzenleme, TMK kapsamına giren suçlardan tutuklu veya hükümlü bulunan kişilerin duruşmaya sevk amacıyla ceza infaz kurumunun dışına çıkarılmaları durumunda, söz konusu kişilere ceza infaz kurumu idaresince verilen kıyafetleri giyme zorunluluğu yüklemektedir. Kanun'da ayrıca bu kişilerin giymek mecburiyetinde olduğu kıyafetlerin (tulum) özellikleri belirtilmiş, bu mecburiyetin çocuk ve hamile kadınlar hakkında uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

Her ne suçtan olursa olsun tutuklu bulunan kimselere, duruşmaya sevk amacıyla ceza infaz kurumu dışına çıkarılmaları durumunda tek tip kıyafet giyilmesini zorunlu kılan bu düzenlemenin, Anayasanın 38. maddesi ile güvence altına alınan masumiyet karinesini ihlal ettiği belirtilmelidir. Zira bir kişinin hakkında henüz kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü olmadan tek tip kıyafet giydirilerek deyim yerinde ise damgalanması masumiyet karinesi ile bağdaşmaz. CGTİK Ek m. 1 ile getirilen bu uygulama, Kanun'da çıkarılması öngörülen yönetmelik henüz çıkarılmadığı için işletilmemektedir. Söz konusu yönetmeliğinin çıkarılması ihtimalinde dahi, giyilmesi mecburi olan kıyafetleri giymediği için bir tutuklu veya hükümlünün savunma hakkının kısıtlanması gibi sonuçların yönetmelikle öngörülmesinin, Anayasa'nın 13 ila 38. maddelerini ihlal edeceği kuşkusuzdur.

J. 7242 sayılı Kanun İle Getirilen Bazı Geçici Düzenlemeler

14.10.2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun ile CGTİK'a bazı geçici hükümler eklenmiştir. Burada söz konusu hükümlerin hepsine yer verilmeyip yalnızca örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında geçerli

olan ayrıksı düzenlemelere değinmekle yetinilecek, aşağıda bu düzenlemelerin “özel af” niteliğinde olup olmadığı ve Anayasa’nın eşitlik ilkesine aykırılığı meselesi Anayasa Mahkemesi kararları ışığında ele alınacaktır.

Söz konusu geçici düzenlemelerden olan CGTİK Geçici m. 6/1; 30/3/2020 tarihine kadar işlediği suçlardan mahkûm olan kişilerin cezalarının denetimli serbestlik tedbiri kapsamında infaz edilebilmesi için CGTİK m. 105/A’da aranan, hükümlülerin koşullu salıverilmelerine bir yıl veya daha az kalmış olması kuralını, koşullu salıverilmelerine üç yıl veya daha az kalmış olması şeklinde değiştirmiş, ancak TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olanları hükmün kapsamı dışında bırakarak ayrıksı bir durum yaratmıştır. CGTİK Geçici m. 6/2 ise 30/3/2020 tarihine kadar işlediği suçlardan mahkûm olan, sıfır-altı yaş grubu çocuğu bulunan hükümlüler ile yetmiş beş yaşını bitirmiş hükümlülerin denetimli serbestlikten yararlanmaları için koşullu salıverilmelerine dört yıl kalmış olması şartını iki yıla düşürmüştür. Bu düzenleme ile ayrıca, altmış beş yaşını bitiren ve yaşamını tek başına idame ettiremeyecek mahkûmların koşullu salıverilmeden yararlanabilmeleri için ceza infaz kurumunda geçirmeleri gereken sürenin denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesini öngören bir değişikliğe yer verilmiştir. TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olan kişiler bu geçici düzenlemenin de kapsamı dışında bırakmıştır.

CGTİK Geçici m. 9/1 ile 30/3/2020 tarihine kadar işlenen fiiller nedeniyle mahkûmlar hakkında verilen disiplin cezası ve tedbirlerinin kanundaki diğer şartlar aranmaksızın idare ve gözlem kurulunca verilecek iyi hâl kararı üzerine kaldırılacağı düzenlenmiştir. TCK m. 220 ile TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olan kişiler bu düzenlemelerin kapsamı dışında tutulmuştur. Son olarak aynı maddenin 6. fıkrası ile de kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçişi kolaylaştıran bir düzenlemeye yer verilmiş ancak TMK kapsamına giren suçlar ile örgütün faaliyeti kapsamında işlenen suçlardan mahkûm olan kişiler bu düzenlemenin kapsamı dışında tutulmuştur.

II. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA ÖRGÜTLÜ SUÇLARDAN MAHKÛM OLAN KİŞİLER HAKKINDA ÖNGÖRÜLEN AYRIKSI İNFAZ DÜZENLEMELERİ İLE BAZI HÜKÜMLÜ HAKLARININ BU KİŞİLER HAKKINDA KISITLAMALARA TABİ TUTULMASININ ANAYASAYA UYGUNLUNLUK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında infaz hukuku müesseselerinin farklı ve ağır şekilde uygulanıp uygulanamayacağı Anayasa Mahkemesi kararlarına da sıklıkla konu olmuştur. Yüksek Mahkeme'ye yapılan başvurular, genelde bu kimseler hakkında ağır koşullu salıverilme süreleri öngören kanuni düzenlemelere ilişkin olmuştur. Burada Anayasa Mahkemesi'nin, örgütlü suçlar başta olmak üzere bazı suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında infaz hukuku kurallarının farklı ve ağır şekilde uygulanıp uygulanmayacağına yönelik belirlemeleri, örnek kararlar ışığında analiz edilecektir. Bu analiz yapılırken, yalnızca örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında sevk edilen ayrıksı kanuni düzenlemelerin incelendiği Anayasa Mahkemesi kararlarından değil, genel infaz hukuku kurallarından farklı hükümlerin öngörülmediği ve çalışmanın konusu ile doğrudan ilgili olmayan diğer durumlara ilişkin kanuni düzenlemelerin ele alındığı Anayasa Mahkemesi kararlarından da yararlanılacaktır.

TMK yürürlüğe girdikten kısa bir süre sonra, bu Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olan kişilerin koşullu salıverilmeden yararlanmaları için ceza infaz kurumunda geçirmeleri gereken süreyi diğer suçlara nazaran daha fazla olarak belirleyen Kanun'un 17. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi nezdinde iptal davası açılmıştır⁴⁵. Kanun'un ilgili hükmü; bu Kanun kapsamına giren suçlardan ölüm cezasına mahkûm edilip Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından cezanın yerine getirilmemesine karar verilenlerin 36 yılını, müebbet hapis cezasına mahkûm olanların 30 yıllarını, süreli hapis cezasına mahkûm olanların ise cezalarının dörtte üçünü ceza infaz kurumlarında iyi hâlli olarak geçirmeleri durumunda koşullu salıverilmeden yararlanabileceklerini düzenlemekteydi. Yüksek Mahkeme nezdinde açılan davada TMK'nın 17. maddesinin; koşullu salıverilme kurumunun mahiyeti ile bağdaşmadığı, tümüyle "fail" yerine "fiil"i esas aldığı, dolayısıyla terör suçları için kanunda öngörülen ağır cezalara ek

⁴⁵ Anayasa Mahkemesi, T. 31.03.1992, E. 1991/18, K. 1992/20, R.G. 27.01.1993, S. 21478, <https://www.anayasa.gov.tr/>, E.T. 14.11.2021.

yeni cezalar getirdiği ileri sürülmüş, bu gerekçelerle hükmün Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi ile 10. maddedeki eşitlik ilkesine aykırı olduğundan bahisle iptali talep edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi söz konusu düzenlemenin, Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi ile 10. maddedeki "eşitlik" ilkesine aykırı olmadığına oy çokluğu ile hükmetmiştir. Mahkemeye göre; koşullu salıverilme kurumundan yararlanma süreleri, kimlerin bu kurumdan yararlanıp yararlanamayacakları ya da ne şekilde yararlanabilecekleri gibi hususların belirlenmesinde, toplumsal gereksinimlerine göre yasa koyucunun genel kurallardan farklılık arz eden düzenlemeler öngörme noktasında takdir yetkisi bulunmaktadır. Yine Mahkeme'ye göre, nasıl farklı suçlar bakımından farklı yaptırımlar öngörülebiliyorsa, koşullu salıverilme kurumu bakımından da bazı suçlar için ayrıksı kurallar öngörülmesi eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmeyecektir. Bu düzenleme ile kanun koyucu, toplumun huzuru ve suçların önlenmesi bakımından TMK kapsamına giren suçları işleyen kişilerin, cezalarının daha uzun bir kısmını infaz kurumunda çektikten sonra tahliye edilmelerini yararlı bulmuştur. Yüksek Mahkeme bu kararda ayrıca, geçmişte de bu nitelikte ayrımların yapılabileceğine ilişkin kararlar verdiğiğine hatırlatmada bulunmuştur⁴⁶.

Görüleceği üzere Anayasa Mahkemesi bu kararda, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler için öngörülen farklı ve uzun koşullu salıverilme sürelerini Anayasa'ya uygun bulmuş, kanun koyucunun, infaz hukuku müesseselerinin uygulanması bakımından da ceza hukukunda olduğu gibi bir takdir yetkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Anayasa

⁴⁶ Anayasa Mahkemesi üyelerinden Selçuk TÜZÜN, ilgili hükmün "hukuk devleti" ilkesi ile "eşitlik" ilkesine aykırı olmadığı yönündeki çoğunluk görüşüne şu gerekçelerle katılmamıştır: "Suçun türü ve işleniş biçimi, suçlunun kişiliğine ait kimi özellikleri yansıtır. Ancak şartla salıverilme açısından suç türüne bağlı sınıflandırma yapılmaması gerekir. Şartla salıverilmeden yararlanabilmek için çekilmesi gerekli ceza süresini suç türüne göre farklı miktarlarda belirlemek, şartla salıverilme kurumundan beklenen amaçla çatıştır. Kimseye dolaylı da olsa suçun işlendiği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Kuralın işlenecek suçlara uygulanacak olması niteliği değiştirmez. Ceza ve infaz ayrı nitelikte olup farklı kurallara bağlıdır." Görüldüğü üzere karara karşı oy veren Anayasa Mahkemesi üyesi Selçuk TÜZÜN bu görüşünün gerekçesini, koşullu salıverilme kurumunun bir infaz hukuku müessesesi olduğu ve infaz hukukunda fiilin değil failin merkezde olduğu noktasına dayandırmış, bir infaz müessesesi bakımından işlenen fiilin niteliğine bakılarak failerin ceza infaz kurumunda geçirmeleri gereken süreleri uzatan düzenlemeyi hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bulmuştur.

Mahkemesi'nin bu yöndeki içtihadını aynı yıllarda verilen birçok kararında sürdürdüğü görülmektedir⁴⁷.

Öte yandan, Mahkeme'nin aynı yıllarda vermiş olduğu tam aksi yönde kararları da bulunmaktadır. Mahkeme bu kararlarında; kanun koyucunun infaz hukuku alanında sahip olduğu takdir yetkisinin ceza hukukundakine göre daha dar olduğunu, infaz hukukunun suç değil suçlu merkezli olduğunu, işlenen suçun farklılığının ve haksızlık içeriğinin infaz hukuku müesseselerinde ayrıma gidilmesinde haklı bir neden teşkil etmeyeceğini, bu sebeple infaz müesseselerinin tatbikinde suç türüne göre bir farklılaştırmaya gidilemeyeceğini, aksi durumun eşitlik ve adalet ilkesine aykırı olacağını vurgulamıştır. Örneğin Anayasa Mahkemesi'nin 19.7.1991 tarihinde vermiş olduğu kararında⁴⁸, TMK kapsamına giren bazı suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında koşullu salıverilme müessesesinin uygulanması noktasında aleyhe hükümler sevk eden Kanun'un geçici 4. maddesinin (a) ve (b) bentlerinin, Kanun kapsamına giren suçlardan mahkûm olan herkese uygulanmayıp yalnızca Kanun'da belirtilen sınırlı sayıda suçtan mahkûm olanlara uygulanacak olması iptal talebine konu olmuştur.

Anayasa Mahkemesi söz konusu düzenlemenin Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine aykırı olup olmadığını incelerken öncelikle, bu hükümlerin af kanunu niteliğinde olmadığını tespit etmiş, eşitlik ilkesinin herkese her yönden aynı kuralların uygulanması anlamına gelmediğini ve Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen ilkenin mutlak anlamda eşitliği düzenlemediğini, haklı sebeplerin varlığı hâlinde farklı uygulamalara izin verdiğini vurgulamıştır. Mahkeme daha sonra cezanın infazının işlenen suçun türüne bağlı olmaksızın, suçlunun ıslah edilerek topluma yeniden kazandırılmasını amaçladığını belirtmiştir. Mahkeme'ye göre bu amaç doğrultusunda, hükümlülere uygulanan infaz müesseselerinin işlenen suça göre değil hükümlünün kişisel özelliklerine ve cezanın infazı sırasındaki tutumlarına göre farklılık arz etmesi gerekmektedir. Bu sebeplerle, infaz yönünden aynı durumda bulunan hükümlülere işledikleri suçlar göz önünde bulundurularak,

⁴⁷ Bu yönde kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesi, T. 25.12.1991, E. 1991/49, K.1991/54, T. 31.03.1992, E.1992/2, K.1992/22, T. 22. 12. 1991, E. 1992/42, K. 1992/53, T. 31.03.1992, E. 1991/18, K. 1992/20, T. 19.07.1990, E. 1989/35, K. 1990/22, T. 25.12.1991, E. 1991/49, K. 1991/54, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/>.

⁴⁸ Anayasa Mahkemesi, T. 19.07.1991, E. 1991/15, K. 1991/22, RG. 31.07.1991, S. 20946, <https://www.anayasa.gov.tr/>, E.T. 11.11.2021.

farklı koşullu salıverilme sürelerinin uygulanacak olması eşitlik ilkesine aykırı bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin bu yaklaşımı aynı yıllarda verilen diğer bazı kararlarda da tekrarlanmaktadır⁴⁹.

Görüleceği üzere Anayasa Mahkemesi'nin 1990'lı yıllarda verdiği kararlarında, özellikle koşullu salıverilme müessesesi gibi bazı infaz hukuku kurallarının, mahkûm olunan suçun niteliğine göre farklı ve ağır şekilde uygulanmasını öngören kanun düzenlemelerinin Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesine aykırı olup olmadığı hususundaki belirlemeleri herhangi bir istikrar taşımamaktadır. Yüksek Mahkeme, bazı kararlarında infaz hukuku kurallarının uygulanması hususunda işlenen suça göre ayırım yapılamayacağını, infaz hukukunun fiil değil fail merkezli olduğunu belirtirken; diğer bazı kararlarında ise tam aksi yönde belirlemeler yaparak, ceza hukuku alanında olduğu gibi infaz hukuku sahasında da kanun koyucunun toplumsal gereksinimlerin göz önünde bulundurulduğu bir takdir yetkisinin olduğunu ifade etmektedir. Mahkeme'nin bu çelişkili içtihadının 2010'lu yıllara kadar devam ettiği söylenebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin örgütlü suçlar gibi bazı suçlardan mahkûm olan kişilere uygulanacak infaz hukuku müesseselerinin, diğer suçlardan mahkûm olan kişilere nazaran farklı ve daha ağır şekilde tatbik edilmesinin eşitlik ilkesine aykırı olup olmadığı yönündeki belirlemelerinin, 2010'lu yıllardan itibaren verilen kararlar ile beraber bir istikrar kazandığı söylenebilir. Mahkeme bu yıllardan itibaren verdiği kararlarında infaz hukuku alanında da ceza hukukunda olduğu gibi kanun koyucunun takdir yetkisinin olduğunu belirtmiş, koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik gibi infaz hukuku müesseselerinin bazı suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında daha sıkı uygulanma koşullarına tabi tutulabileceğine hükmetmiştir. Yüksek Mahkeme'nin 2010'lu yıllardan itibaren şekillenen söz konusu içtihadının günümüze kadar sürdürüldüğü görülmektedir. Şimdi Anayasa Mahkemesi'nin bu içtihadı birkaç karar özelinde analiz edilecektir.

Konuya ilişkin bir kararda adli para cezalarından çevrilen hapis cezalarının ertelenemeyeceği ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanamayacağına ilişkin CGTİK m. 106/9 hükmünün

⁴⁹ Bu yönde bazı kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesi, T. 31.3.1992, E.1992/1, K.1992/2, T. 21.10.1992, E.1992/43, K.1992/49, 21/10/1992, <https://www.anayasa.gov.tr/>, E.T. 14.11.2021.

eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptali talep edilmiştir⁵⁰. İptal talebinde, doğrudan hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülerin koşullu salıverilmeden yararlanmalarının mümkün kılınmasına rağmen, adli para cezası hapis cezasına çevrilen mahkûmların koşullu salıverilme müessesesinden yararlanamamalarının eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesi iptal davasında; Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen eşitlik ilkesiyle eylemli değil ve fakat hukuksal eşitliğin öngörüldüğünü, durum ve konumlarındaki özellikler göz önünde bulundurularak kimi kişi ya da topluluklar için değişik infaz hukuku kurallarının uygulanmasının kanun koyucunun takdirinde olduğunu belirterek söz konusu iptal talebini reddetmiştir⁵¹.

Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili bir başka ve güncel kararı, yukarıda açıklanan ve şu anda geçerli olan koşullu salıverilme hükümleri ile ilgilidir⁵². 7242 sayılı Kanun ile CGTİK ve TMK'da kalıcı düzenlemeler de yapılmıştır. Bunlardan ikisi; CGTİK m.107/2'nin son cümlesine eklenen ve suç işlemek amacıyla örgüt kurma veya yönetme ile örgütün faaliyetleri kapsamında işlenen suçlardan mahkûm olan kişiler ile TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olan çocukların koşullu salıverilmeden yararlanabilmeleri için ceza infaz kurumunda iyi hâlli olarak geçirmeleri gereken süreyi hapis cezasının üçte ikisi olarak belirleyen düzenleme ile TMK m. 17/1'in ikinci cümlesine eklenen ve TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olan kişilerin koşullu salıvermeden yararlanmaları için ceza infaz kurumunda iyi hâlli olarak geçirmeleri gereken süreyi hapis cezasının dörtte üçü olarak belirleyen düzenlemelerdir. Bu iki düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali talep edilmiştir. İptal gerekçesinde esas olarak, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin koşullu salıverilmeden yararlanmayı kolaylaştıran hükümlerden istisna tutularak bunlar hakkında uzun koşullu salıverilme sürelerinin öngörülmesinin meşru ve haklı bir nedene dayanmadığı, bu durumun Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi ile 2. maddedeki hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu, infaz hukuku müesseseler-

⁵⁰ Anayasa Mahkemesi, T. 15.5.2010, E. 2009/15, K. 2010/64, RG. 05.02.2011, S. 27837, <https://www.anayasa.gov.tr/>, E.T. 15.11.2021.

⁵¹ Yüksek Mahkeme'nin bu yıllarda verdiği benzer kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesi, T. 17.3. 2011, E.2010/3, K.2011/53, T. 4.7.2013, E.2012/100, K.2013/84, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/>, E.T. 14.11.2021.

⁵² Anayasa Mahkemesi, T. 14.7.2021, E. 2020/53, K. 2021/55, R.G. 20.10.2021, S. 31634, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/>, E.T. 14.11.2021.

rinin fiil değil fail merkezli olarak tatbik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Anayasa Mahkemesi yaptığı inceleme sonucunda verdiği kararda; hangi fiillerin suç teşkil edeceği, bu suçlar karşılığında öngörülen yaptırımların ne olacağı ve bu yaptırımların türünün ve miktarının belirlenmesi hususunda ülkenin sosyal durumu, ahlaki değerleri ve ekonomik hayatın gereklilikleri gibi kıstaslar bağlamında devletin suç ve ceza politikasına bağlı bir takdir alanının olduğunu vurgulamakla birlikte, aynı hususun bu cezaların infazına ilişkin yasal düzenlemeler bakımından da geçerli olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, devletin infaz hukuku alanında da yukarıda sayılan sebepler uyarınca takdir yetkisi bulunmaktadır. Yüksek Mahkeme bu kararında söz konusu suçlar bakımından farklı koşullu salıverilme sürelerinin; ilgili suçların topluma yönelik olması, ağır ve tehlikeli olması, bu suçların unsurları, nitelikleri ve hukuki konuları ile hukuki konularının toplumsal hayat bakımından arz ettiği önem göz önünde bulundurularak caydırıcılığın artırılması amacıyla getirildiğini, dolayısıyla da sınırlama amacının meşru ve makul bir amaca dayandığını da teyit etmiştir. Son olarak Yüksek Mahkeme; ilgili suçlardan mahkûm olan kişilerin koşullu salıverilme imkânlarından yararlanmaları noktasında ölçsüz bir sınırlama getirilmediğini de vurgulayarak, söz konusu düzenlemelerin Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesi ile 10. maddede düzenlenen eşitlik ilkesine aykırı olmadığına oybirliği ile hükmetmiştir.

Görüleceği üzere Anayasa Mahkemesi'nin son on yılda verdiği konuya ilişkin kararların belirli bir istikrar kazandığı söylenebilir. Mahkeme'ye göre kanun koyucunun, suç teşkil eden fiillerin, bu fiiller karşılığında öngörülen yaptırımların türünün ve miktarının belirlenmesi hususlarında toplumun gereksinimlerine göre nasıl takdir yetkisi bulunmakta ise aynı husus infaz hukuku müesseselerinin uygulanması noktasında da geçerlidir. Yüksek Mahkeme, kanun koyucunun örgütlü suçlar gibi, toplum güvenliğini ciddi şekilde tehdit eden suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında, hükmedilen cezaların caydırıcılığının artırılması amacıyla daha ağır infaz kurallarının öngörülebileceğini belirtmektedir.

Yüksek Mahkeme yukarıda bahsedilen kararında, 7242 sayılı Kanun ile CGTİK'a eklenen, denetimli serbestlik tedbirinden yararlanmak için hükümlünün koşullu salıverilmesine bir yıl kalması gerektiğine ilişkin hükmü 30/3/2020 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından üç yıl

olarak değiştiren ve TMK kapsamında giren suçlardan mahkûm olanların bu düzenlemeden yararlanamayacaklarını düzenleyen Geçici m. 6/1 ile 30/3/2020 tarihine kadar işlenen suçlardan mahkûm olanların kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçişi kolaylaştıran ve yine TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olanları kapsamına almayan Geçici m. 9/6'nın da Anayasa'ya aykırı olmadığına aynı gerekçeyle hükmetmiştir. Mahkeme burada da TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların toplum güvenliği bakımından arz ettiği tehlikeyi göz önünde bulundurarak, haklarında hükmedilen cezanın caydırıcılığının sağlanması amacıyla söz konusu düzenlemelerin sevk edildiğini, dolayısıyla TMK kapsamına giren suçlardan mahkûm olanların ilgili hükümlerden yararlanamamalarının meşru bir sebebe dayandığını belirtmiştir.

7242 sayılı Kanun her ne kadar “infaz düzenlemesi” adı altında yürürlüğe girmiş olsa da doktrinde bazı yazarlar, söz konusu Kanun'un özel af niteliğinde olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim bu yazarlara göre Kanun ile getirilen bazı hükümler uyarınca, birtakım suçlardan mahkûm olanların ceza infaz kurumuna hiç girmeden cezalarının dışarıda infaz edilmesinin önünün açılması, cezanın kapsamına etki ettiğinden özel aftan başka bir şey değildir⁵³. Örneğin CGTİK Geçici m. 6/1 uyarınca, 30/3/2020 tarihine kadar 6 yıla kadar hapis cezasına mahkûm olan bir kişinin cezası, hiç ceza infaz kurumuna alınmadan denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak dışarıda infaz edilecektir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu hükümden yararlanma noktasında TMK kapsamına

⁵³ KOCA, Mahmut, “Özel Af İle İnfaz Rejimine İlişkin Düzenlemelerin Özellikleri”, Anayasa Yargısı, C. 38, S. 1, Y. 2021, s. 2: Yazara göre CGTİK m. 105/A yürürlüğe girdiğinden beri özel af düzenlemeleri yapmak için kullanılmaktadır. Bu madde ile öngörülen koşullu salıverilme öncesi denetimli serbestlik süreleri sürekli artırılarak, Anayasa'nın özel af kanunu için aradığı nitelikli çoğunluk şartı dolanılmaktadır; DEMİRBAŞ, Timur, “7242 Sayılı Kanun ve Dolaylı Af”, Suç ve Ceza Dergisi, C. 13, S. 2, Y. 2020, s. 387: Yazara göre söz konusu Kanun'un özel af niteliği taşıması sebebiyle, sevk edilen hükümlerin eşitlik ve adalet ilkelerine aykırılığının yanında, kamu vicdanını da yaralar nitelikte olduğu aşikârdır. Gerçekten de bu tarz düzenlemeler, suç karşılığında öngörülen cezaların oldukça ağır olduğu Türk Ceza Hukuku sistemini erozyona uğratmakta, toplumun suçluların cezalandırılacağına yönelik inancını köreltmektedir. Aynı doğrultuda başka bir görüş için bkz. ORHAN, Uğur, “Cezaları Ağırlandırmak Caydırıcılığı Artırır mı?”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 156, Y. 2021, s. 81.

giren suçlardan mahkûm olanlar istisna tutulmuştur⁵⁴. Gerçekten de bir kanun ile sevk edilen hükümlerin hukuki niteliğinin belirlenmesinde o kanunun ismi tek başına yeterli olmamalı, getirilen hükmün mahiyeti göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılmalıdır⁵⁵. Anayasa Mahkemesi'nin belirlemesi de bu doğrultudadır⁵⁶. Bir kanun "infaz düzenlemesi" adı altında çıkarılmış olsa da içerdiği hükümler itibariyle özel af niteliğinde olabilir. Bu durumda ilgili kanunun özel af niteliğinde olup olmadığı belirlenmeli, özel af niteliğinde ise Anayasa'da yer verilen nitelikli kabul oranının sağlanıp sağlanmadığı tespit edilmelidir.

Af müessesesi, en genel anlamıyla, çeşitli siyasi, hukuki, ekonomik veya sosyo-kültürel sebepler uyarınca, devletin suçluyu cezalandırma ya de verilen cezayı yerine getirme hakkından vazgeçmesidir⁵⁷. Aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece, sanığın ya da hükümlünün aftan yararlanmamayı seçme hakkı bulunmamaktadır⁵⁸. Türk hukukunda, cezayı tüm sonuçlarıyla ortadan kaldıran genel af ile cezanın ağırlığını azaltan özel af olmak üzere iki af türü bulunmaktadır⁵⁹. Özel af Anayasa'nın 87. maddesinde düzenlenmiş olmakla birlikte, maddede özel affın tanımına yer verilmemiştir. Bu af türünün kapsamı doktrinde, TCK'nun 65. maddesinde de yola çıkılarak; hapis cezasının ceza infaz kurumunda çektirilmesine son verilmesi, ceza infaz kurumunda çektilecek süresinin

⁵⁴ Doktrinde Özbek, 7242 sayılı Kanun'un CGTİK m. 107'de düzenlenen koşullu salıverilme sürelerinde değişiklik yapan hükümleri, koşullu salıverilmeye ilişkin "iyi hâl" gibi temel şartları ortadan kaldırmadığı için özel af niteliğinde değildir. Bkz. ÖZBEK, V. Özer, "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Hakkındaki Değerlendirmelerimiz", Ceza Hukuku Dergisi, C. 15, S. 42, Y. 2020, s. 312.

⁵⁵ MADEN, s. 633-634.

⁵⁶ DEMİRBAŞ, 7242 Sayılı Kanun, s. 399.

⁵⁷ MERAY, Seha L., Ceza Hukukunda Af, 1. Baskı, Ankara 1944, s. 4; TOROSLU, s. 458; AKBULUT, s. 851; Af kurumunun hukuki niteliği tartışmalı olmakla birlikte, bu müessesenin bir yargı tasarrufu olmayıp, yasama ve sınırlı hâllerde yürütme tasarrufu olduğu kabul edilmektedir. Bkz. KEYMAN, Selahattin, Türk Hukukunda Af, 1. Baskı, Ankara 1965, s. 5; CAN, Sibel, "Türk Hukukunda Af Kurumu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, Y. 2016, s. 1295.

⁵⁸ ARTUK/ GÖKCEN/ ALŞAHİN/ ÇAKIR, s. 1016; ÖZBEK, V. Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2018, s. 723.

⁵⁹ GÖZLER, Kemal, "Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Af Yetkisi", Anayasa Yargısı, C. 18, Y. 2001, s. 298; ÖNDER, s. 747-748; DÖNMEZER/ ERMAN, s. 415; AKBULUT, s. 854-855; ATİLA, Mesude, "Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Hukuku'nda Af Kurumu", Ankara Barosu Dergisi, C. 68, S. 1, Y. 2010, s. 276.

azaltılması ya da adli para cezasına çevrilmesi olarak ortaya konulmaktadır⁶⁰. Özel af kanununun çıkarılması diğer kanunlara nazaran daha sıkı koşullara bağlanmış, bu kanunun kabulü için meclis üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu aranmıştır⁶¹.

Doktrinde 7242 sayılı Kanun'un özel af niteliğinde olduğunu belirten yazarlar, Kanun hükümlerinin mahkûm olunan suç tiplerine göre farklı şekilde tatbik edilmesini Anayasa'ya aykırı bulmaktadır. Nitekim bu yazarlara göre söz konusu Kanun'un çoğu hükmü doğrudan cezanın miktarına etki ettiğinden, 7242 sayılı Kanun infaz kanunu değil, özel af kanunudur. Dolayısıyla bu Kanun'un kabul edilmesinde Anayasa'da belirtilen nitelikli çoğunluğa uyulmadığı, ayrıca mahkûm olunan suç tiplerine göre Kanun ile getirilen hükümlerden yararlanma noktasında ayrıma gidildiği için söz konusu Kanun'un Anayasa'ya aykırı olduğu belirtilmektedir. Doktrindeki görüşlere paralel olarak bu Kanun'un iptali için Anayasa Mahkemesi'ne dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi 7242 sayılı Kanun ile CGTİK'a eklenen hükümlerin esasını incelemeyen önce, bu Kanun'u şeklen incelemeye tabi tutmuş ve Kanun'un "özel af" niteliğinde olup olmadığını ele almıştır⁶².

Anayasa Mahkemesi kararında ilk olarak, kanun koyucu tarafından bir düzenlemenin infaz kapsamında ele alınmasının af ile ilgili anayasal denetim yapılması açısından bir önemi bulunmadığını vurgulamış, önemli olan hususun ilgili kanuni düzenlemenin af kavramının unsurlarını taşıyıp taşımadığı olduğunu belirtmiştir. Mühim olan kanuni düzenlemenin hangi isim altında çıkarıldığı değil, mahiyetinin ne olduğudur. Mahkeme daha sonra bir kanunun özel af niteliğinde olması için mutlaka cezanın kendisini etkilemesi gerektiğini ortaya koymuştur.

⁶⁰ SÖZÜER, Adem, "Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu", Anayasa Yargısı, C. 17, S. 1, Y. 2001, s. 250; ÖZTÜRK/ ERDEM, s. 511-512; ATİLA, s. 277.

⁶¹ Anayasa'nın 104. maddesinin on altıncı fıkrası, Anayasa'da yazılı sınırlı durumların varlığı hâlinde Cumhurbaşkanına da özel af çıkarma yetkisi vermiştir. Bu sınırlı sebepler; sürekli hastalık, sakatlık ve kocamadır. Bu sebeplerin varlığı durumunda Cumhurbaşkanı, hükümlülerin cezalarını hafifletebileceği gibi tamamen de ortadan kaldırabilir. Doktrinde Cumhurbaşkanına verilen bu yetkinin bireysel özel af çıkarma yetkisi olarak da ifade edildiğine rastlanmaktadır. Bkz. SÖZÜER, s. 220; ÖNDER, s. 750; ATİLA, s. 282-283.

⁶² Anayasa Mahkemesi, T. 17.7.2020, E. 2020/44, K. 2020/41, RG. 7/10/2020, S. 31267, <https://www.anayasa.gov.tr/>, E.T. 15.11.2021.

Buna göre kanuni düzenleme cezanın ortadan kaldırılması, azaltılması ya da türünün değişmesi sonucunu doğuruyor ise özel af niteliğindedir. Ayrıca bir düzenlemenin af niteliği taşıması için geçmişe etkili olması da gerekmektedir.

Mahkeme'ye göre 7242 sayılı Kanun ile getirilen geçici düzenlemeler ile koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik kurumlarından yararlanma noktasında iyi hâlin aranacak olması ve ceza infaz kurumu idaresince hazırlanan denetim raporunun dikkate alınacak olması gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda, bu müesseselerin otomatik olarak uygulanmayacağı anlaşılmaktadır. Mahkeme tüm bu hususları göz önünde bulundurarak gerek koşullu salıverilme gerekse de denetimli serbestliğin cezanın infaz kurumunda çektirilmesine alternatif bir infaz usulü niteliği taşıdığına, dolayısıyla da ilgili düzenlemenin özel af niteliğinde olmadığına oy çokluğu ile hükmetmiştir⁶³.

7242 sayılı Kanun'un eşitlik ilkesine aykırı olduğuna ilişkin esas incelemesi, bu Kanun'un özel af niteliğinde olup olmadığına ilişkin şekil incelemesinden sonra yapılmıştır. Nitekim bir kanuni düzenlemenin esasının incelenmesi için ilk olarak bu düzenlemenin hukuki niteliğinin ortaya konulması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararlarında da anlaşılacağı üzere, Yüksek Mahkeme infaz hukuku kuralları

⁶³ Anayasa Mahkemesi'nin oy çokluğu ile aldığı bu karara 7 üye karşı oy vermiştir. Karara karşı oy veren üyelerden Zühtü ASLAN; 7242 Kanun ile CGTİK'a eklenen Geçici m. 6/1 ile, altı yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilenlerin ceza infaz kurumunda kalmadan cezalarının infazına imkân tanındığı, bu hâliyle kuralın cezanın infaz şekline değil, bizzat kapsamına yönelik olduğu belirtmiştir. Bu kişilerin ceza infaz kurumuna hiç girmeden, denetim süresi içerisinde "*kamuya yararlı bir işte çalıştırılma*" veya "*belirlenen yer veya bölgelere gitmeme*" gibi yükümlülüklerle katlanmak durumunda olması, hapis cezasını TCK m. 50'de düzenlenen daha hafif mahiyetteki "*seçenek yaptırımlar*" a dönüştürmüş, dolayısıyla doğrudan cezaya etki etmiştir. Bu sebeple dava konusu kuralların af niteliğinde olmadığı kabulü Anayasa'nın 87. maddesini işlevsiz ve anlamsız hâle getireceğinden, söz konusu düzenlemenin Anayasa'da belirtilen nitelikli karar yeter sayısına uyulmadan yürürlüğe konulması Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir. Karara karşı oy veren üyelerden Hasan Tahsin GÖKCAN'ın da gerekçesi bu doğrultudadır. Üyeye göre, davaya konu kuralların geçmişe etkili olması ve doğrudan cezaya etki etmesi özel af niteliğinde olduğunu göstermektedir. Burada koşullu salıverilmeden yararlanılmasının iyi hâle bağlı kılınması ve bu kişiler hakkında bazı denetimli serbestlik tedbirlerinin öngörülmesi, söz konusu düzenlemenin özel af niteliğinde olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir. Nitekim özel affın şarta bağlı kılınmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır. Kanun hükümleri infaz kuralları izlenimini oluştursa da pratik sonuçları itibarıyla af niteliğindedir.

öngören kanunların öncelikle özel af niteliğinde olup olmadığını incelemektedir. Yaptığı inceleme sonucunda kanuni düzenlemenin cezanın kendisine etki etmediği ve geçmişe etkili olmadığı sürece özel af niteliği taşımadığına hükmetmektedir. Daha sonra yaptığı esas incelemesinde ise 2010'lu yıllardan itibaren süreklilik kazanan içtihatları uyarınca, infaz hukuku müesseselerinin uygulanması noktasında, işlenen suça göre farklı uygulamalara gidilmesinde kanun koyucunun tıpkı ceza hukukunda olduğu gibi bir takdir yetkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Burada Anayasa Mahkemesi'nin 21.12.2000 tarihli ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun⁶⁴ hakkında verdiği kararına da değinmek gerekmektedir. İsminden de anlaşılacağı üzere söz konusu kanunda şartla salıverilme ile cezaların ertelenmesine ilişkin hükümlere yer verilmektedir. Ceza infaz sisteminin temel ilkelerini hiçe saydığı gerekçesiyle doktrinde yoğun bir şekilde eleştirilen bu Kanun'un, dolaylı af kanunu niteliğinde olduğu belirtilmekteydi⁶⁵. Söz konusu Kanun'da *"şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenler ile aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin toplam hükümlülük süresinden on yıl indirilir"* şeklinde bir hükme yer verilmeyle birlikte, Kanun'un takip eden maddelerinde, bazı suçlardan mahkûm olan kişilerin bu hükümden yararlanmayacakları düzenlenmişti. Kanun kapsamı dışında bırakılan suç tipleri oldukça geniş bir şekilde düzenlenmişti. Kanun'da ayrıca, ceza indirimini uygulandıktan sonra ceza süresi veya hükümlülük süresi dolmuş olanların iyi hâllerine ya da istemlerine bakılmaksızın derhal salıverileceğine yer verilmişti. 4616 sayılı Kanun'un bazı suçlardan mahkûm olanları ceza indiriminden yararlanma noktasında kapsam dışında bıraktığı hükümlerin, eşitlik ve hukuk devleti başta olmak üzere Anayasa'nın birçok ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle 226 mahkeme tarafından iptal davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesi iptal davası sonucunda vermiş olduğu kararında⁶⁶;

⁶⁴ Kanun için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4616.pdf>, E.T. 25.12.2021.

⁶⁵ ŞEN, Ersan, "Türk Ceza İnfaz Sistemi ve 4616 Sayılı Kanun", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, C.14, S. 1, Y. 2000, s. 391-392; DEMİRBAŞ, Af Tartışmaları, s. 401-402; ÖZGENÇ, İzzet/ BAYRAKTARLI, İhsan Yılmaz, "İnfaz Kurumlarındaki Hükümlü Sayısındaki Artış Sorunu ve Çözüm Önerisi", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 23, S. 1, Y. 2019, s. 134.

⁶⁶ Anayasa Mahkemesi, T. 18.7.2001, E. 2001/4, K. 2001/332, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, E.T. 15.11.2021.

4616 sayılı Kanun ile öngörülen ceza indiriminden yararlanma noktasında, mahkûmların iyi hâlinin ve talebinin aranmaması gibi hususları göz önünde bulundurarak, söz konusu Kanun'un bir af kanunu olduğunu belirtmiş ve af kanununda eşitlik ilkesine aykırı hükümlere yer verilemeyeceği gerekçesiyle Kanun'un sınırlayıcı hükümlerini iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonucunda Kanun'un uygulama kapsamı çok genişlemiş ve birçok mahkûm bu Kanun'dan yararlanarak ceza infaz kurumlarından tahliye edilmiştir.

Görüleceği üzere Anayasa Mahkemesi, geçmişten itibaren, infaz hukuku kurallarında değişiklik yapan kanuni düzenlemelerin ilk olarak özel af kanunu niteliğinde olup olmadığını incelemektedir. Bir kanun "infaz düzenlemesi" adı altında çıkarılmış olsa bile mahiyeti itibariyle af kanunu niteliğinde ise belirli bazı suçlardan mahkûm olanların lehe olan infaz düzenlemelerinden yararlanmalarına engel teşkil eden hükümleri Anayasa Mahkemesi tarafından eşitlik ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmektedir. İlgili kanuni düzenleme, af kanunu niteliğinde olup olmadığı hususundaki incelemeyi geçtikten sonra, bu kez Yüksek Mahkeme tarafından esas incelemesine tabi tutulmaktadır. Anayasa Mahkemesi 2010'lu yıllardan itibaren verdiği ve artık süreklilik kazanan içtihatlarında, örgütlü suçlar gibi toplum güvenliği ve barışı bakımından tehlike arz eden bazı suçlardan mahkûm olan kişilerin, başta koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik olmak üzere bazı infaz müesseselerinden yararlanmalarını daha sıkı şartlara bağlayan kanuni düzenlemeleri, kanun koyucunun bu hususta takdir yetkisinin olduğundan bahisle Anayasa'ya aykırı bulmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilere bazı hükümlü haklarından yararlanmaları noktasında getirilen sınırlamaları da aynı doğrultuda ele almaktadır. Buna göre, söz konusu kişilerin işlediği suçların toplum bakımından tehlike arz etmesi, bu kişilerin sahip olduğu bazı hakların sınırlandırılmasında kanun koyucuya takdir yetkisi vermektedir. Kanun koyucu bu meşru sebep uyarınca, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişinin bazı haklarına, Anayasa'nın 13. maddesine aykırı olmamak kaydıyla sınırlama getirebilecektir. Konuyu bir örnekle ele almakta fayda bulunmaktadır. CGTİK m. 59'da hükümlünün avukatla görüşme hakkının düzenlendiğine, aynı maddenin beşinci fıkrasında ise örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin bu hakkına bazı sınırlamaların getirilebileceğine yukarıda değinilmişti. Bu sınırlamalar mevcut hakkın kullanılmasının tamamen engellenmesi suretiyle değil,

mahkûmun avukatı ile yaptığı görüşmelerin çeşitli yöntemlerle kayıt altına alınması suretiyle gerçekleştirilecektir.

Bu düzenlemenin iptali talebi soyut norm denetimi yolu ile Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelmiştir⁶⁷. İptal talebinde; hükümlülerin avukatlarıyla serbest bir şekilde görüşmelerinin Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyetinin kapsamında olduğu, dava konusu kuralla söz konusu hakkın subjektif koşullar öngörülerek keyfi bir şekilde sınırlandırıldığı, ayrıca bu sınırlamaların hakkın özüne dokunduğu ve ölçüsüz olduğu vurgulanmış, bu gerekçelerle düzenlemenin Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması koşullarını düzenleyen 13. maddesi ile hak arama hürriyetini düzenleyen 36. maddesine aykırı olduğu iddiasıyla iptali istenmiştir. Anayasa Mahkemesi, ilgisi sebebiyle söz konusu kuralı Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayatın gizliliği bakımından da değerlendirmiştir. Nitekim Yüksek Mahkeme'ye göre, hükümlünün cezasının infazı aşamasında avukatıyla görüşmesi alacağı hukuki yardım bakımından önemli olduğu gibi infaz kurumu dışındaki özel hayatı ile ilgili kararlar alabilmesi açısından da oldukça önemlidir⁶⁸.

Anayasa Mahkemesi kararında ilk olarak söz konusu kuralın, infaz kurumlarının güvenliğinin sağlanması ve milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından önemli görülen suçların işlenmesinin engellenmesi amacıyla öngörüldüğünü, bu sebeple sınırlamanın meşru amaç taşıdığını belirtmiş, kuralın belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olduğunu vurgulamıştır. Yüksek Mahkeme kararında ayrıca, sınırlamanın, ilgili suçlardan mahkûm olan herkese dönük olmadığını, yalnızca toplumun ve infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düştüğüne ilişkin bilgi, belge veya bulgu elde edilmesi hâllerinde belli bir süreliğine uygulanabileceğine ve sınırlama kararını verme yetkisinin yargı organının yetkisinde olduğunu, yargı organının kararına karşı da itirazda bulunma hakkının tanınmasıyla söz konusu yetkinin kötüye

⁶⁷ Anayasa Mahkemesi, T. 24.7.2019, E. 2018/73, K. 2019/65, RG. 29/11/2019, S. 30963, <https://www.anayasa.gov.tr/>, E.T. 15.11.2021.

⁶⁸ Tutuklu ve hükümlülerin kişisel verileri ile özel hayatlarına ilişkin konuları içerenler de dahil olmak üzere tüm yazışmalarının UYAP'a aktarılmasını öngören Genelge'nin, Anayasa'nın 20 ve 22. maddelerinde düzenlenen özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetini ihlal edeceğine ilişkin bireysel başvuru kararı için bkz. Anayasa Mahkemesi, Ümit Karaduman Başvurusu (No: 2020/20874), T. 02.02.2022, R.G. 07.04.2022, S. 31802, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, E.T. 21.04.2022. Karar ile ilgili detaylı açıklama için bkz. 44 no'lu dipnot.

kullanılmasını önleyecek yasal güvencelere yer verildiği ifade edilmiştir. Yüksek Mahkeme bu gerekçelerle, sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç ile özel hayata saygı hakkında ilişkin bireysel yarar arasında ölçülü bir dengenin bulunduğuna, sınırlama öngören kuralın Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti ile bir ilişkisinin olmadığına, söz konusu düzenlemenin Anayasa'nın 13. maddesi ile 20. maddesine ise aykırı olmadığına oybirliği ile karar vermiştir⁶⁹.

Görüleceği üzere Yüksek Mahkeme, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilere bazı hükümlü haklarından yararlanmaları noktasında getirilen sınırlamaları Anayasa'ya aykırı bulmamıştır. Mahkeme bu sonucu, ilgili suçlardan mahkûm olan kişilerin toplum ve kurum güvenliği bakımından arz ettiği tehlikelilik hâline dayandırmaktadır. Bu sebeple Mahkeme'nin söz konusu tutumunun hukuka uygun olduğu belirtilebilir. Ancak önemle belirtilmelidir ki, söz konusu kişilere hükümlü haklarından yararlanmaları noktasında getirilen sınırlamaların mutlaka Anayasa'nın 13. maddesine uygun olması gerekmektedir. Örgütlü suçlardan mahkûm olan hükümlülerin bir araya gelme, telefonla görüşme ve radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma haklarına getirilen sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesine uygun olmadığından yukarıda bahsedilmişti. Bu sebeple kanun koyucunun söz konusu sınırlamaları devam ettirme yönünde bir iradesi var ise, bunu Anayasa'ya uygun hâle getirecek kanun değişikliklerini yapması elzemdir. Ayrıca, bu kişiler hakkında söz konusu hükümlü haklarının hangi sebepler uyarınca ve ne ölçüde sınırlandırılabilmesine kanunda yer verilmemesi de söz konusu sınırlamaları Anayasa'ya aykırı hâle getirecektir. Nitekim salt işlenen suçtan dolayı bazı hükümlü haklarının bu kimseler bakımından sınırlamalara tabi tutulması kanunla da öngörülse, bu durumun infaz hukukunun amacına ve Anayasa'ya aykırı olacağı kuşkusuzdur.

SONUÇ

Türk hukukunda örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler tehlikeli suçlu olarak kabul edilmiş, bunlar hakkında ayrıksı infaz düzenlemelerine yer verilmiştir. Bu ayrıksı infaz düzenlemeleri, örgütlü suçlardan

⁶⁹ Anayasa Mahkemesi aynı kararında, CGTİK m. 59/10'da düzenlenen ve örgütlü suçlar ile terör suçlarından hükümlü olan kişilerin, başka suçlardan şüpheli veya sanık sıfatıyla avukatlarıyla görüşmeleri hâlinde de aynı sınırlamaların geçerli olduğuna ilişkin kuralı Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.

mahkûm olan kişilerin koşullu salıverilme, denetimli serbestlik gibi genel ceza infaz hukuku kurumlarından yararlanmalarının daha ağır şartlara bağlanması ve bazı hükümlü haklarının bu kimseler bakımından sınırlamalara tabi tutularak uygulanması şeklinde kendisini göstermektedir.

Ceza infaz müesseselerinin örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler bakımından daha ağır şartlara tabi kılınarak uygulanması, bu durumun Anayasa'da düzenlenen eşitlik ilkesine aykırılık teşkil edip etmeyeceği meselesini gündeme getirmektedir. Doktrinde, infaz hukukunun fiil değil fail merkezli olduğu, burada önemli olan hususun mahkûmun ıslah olup topluma yeniden kazandırılmasının sağlanması olduğu vurgulanmaktadır. Bu görüşte olanlara göre, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında infaz hukuku müesseselerinin daha sıkı şekilde uygulanmasını öngören düzenlemeler, infaz hukukunun esasları ile beraber eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bununla beraber Anayasa Mahkemesi, 2010'lu yıllardan itibaren süreklilik kazanan içtihatlarında, ceza hukukunda olduğu gibi ceza infaz hukuku alanında da kanun koyucunun toplumsal gereksinimlerin göz önünde bulundurulması suretiyle bir takdir yetkisinin olduğunu, toplum güvenliği bakımından ağır tehlike arz eden örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında verilen cezaların caydırıcılığının artırılması maksadıyla, bu kişilerin infaz hukuku müesseselerinden yararlanmalarını daha sıkı şartlara bağlayan hukuki düzenlemelerin eşitlik ilkesine aykırı olmadığına hükmetmektedir. Ancak Yüksek Mahkeme bu değerlendirmeyi yapmadan önce, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin infaz hukuku müesseselerinden yararlanmaları noktasında farklı ve ağır hükümler tesis eden düzenlemelerin "özel af" niteliğinde olup olmadığını incelemekte, yalnızca bu inceleme sonucunda özel af niteliğinde olmayan hukuki düzenlemelerde kanun koyucunun farklı hükümler sevk etme noktasında takdir yetkisinin bulunduğunu kabul etmektedir.

Anayasa Mahkemesi, örgütlü suçlardan mahkûm olan kişilerin hükümlü haklarından yararlanmaları noktasında getirilen sınırlamaları da aynı doğrultuda değerlendirmektedir. Bu kişiler hakkında bazı hükümlü haklarının sınırlamalara tabi tutularak uygulanması toplum ve ceza infaz kurumunun güvenliği bakımından gerekli ise ilgili sınırlayıcı hükümler hukuka uygun olacaktır. Ancak her durumda bu sınırlamaların salt hükümlünün mahkûm olduğu suçtan kaynaklanmaması, gerekli ve ölçülü olması ve mutlaka Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen

başta kanunilik olmak üzere diğer kurallara uygun olması gerekmektedir. Türk ceza infaz sisteminde örgütlü suçlardan mahkûm olan kişiler hakkında bazı hükümlü haklarının sınırlamalara tabi tutularak uygulanması kanunla değil, yönetmelikle öngörülmüştür. Söz konusu düzenlemelerin Anayasa'ya aykırı olduğu tartışmadan uzaktır.

KAYNAKLAR

- AKKAŞ, Ahmet H., “Koşullu Salıverilme”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1-2, Y. 2008, s. 305-335.
- AKKAYA, Aybüke, Türk Hukukunda Denetimli Serbestlik, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016.
- ARTUK, M. Emin/ GÖKCEN, Ahmet/ ALŞAHİN, M. Emin/ ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2020.
- ATİLA, Mesude, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Hukuku’nda Af Kurumu”, Ankara Barosu Dergisi, C. 68, S. 1, Y. 2010, s. 275-284.
- CAN, Sibel, “Türk Hukukunda Af Kurumu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 65, S. 4, Y. 2016, s. 1292-1312.
- ÇAKIR, Kerim, “Hapis Cezasının Koşullu Salıverilme Uygulanarak İnfazı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 26, S. 2, Y. 2020, s. 669-698.
- DEMİRBAŞ, Timur, “Af Tartışmaları”, Prof. Dr. Mahmut Tefvik Birsel’e Armağan, Ankara 2001.
- DEMİRBAŞ, Timur, “7242 Sayılı Kanun ve Dolaylı Af”, Suç ve Ceza Dergisi, C. 13, S. 2, Y. 2020, s. 387-405.
- DEMİRBAŞ, Timur, İnfaz Hukuku, 8. Baskı, Ankara 2021.
- DÖNMEZER, Sulhi/ ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt III, 19. Baskı, İstanbul 2020.
- ERSAN, Aykut: “Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK md. 220)”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 71, S. 1, Y. 2013, s. 381-407.
- GÖZLER, Kemal, “Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Af Yetkisi”, Anayasa Yargısı, C. 18, Y. 2001, s. 298-329.

- GÜNGÖR, Burak, "Hükümlülerin Haberleşme Hürriyetine Anayasa Mahkemesinin Yaklaşımı", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C. 6, S. 12, Y. 2018, s. 511-536.
- HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara 2019.
- KARTAL, Pınar M., "Cezanın İnfazının Ertelenmesi Sebeplerinin Güncel Gelişmeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Suç ve Ceza Dergisi, C. 14, S. 1, Y. 2021, s. 1-24.
- KAVLAK, Cihan, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu, 3. Baskı, Ankara 2017.
- KEYMAN, Selahattin, Türk Hukukunda Af, Ankara 1965.
- KOCA, Mahmut, "Özel Af İle İnfaz Rejimine İlişkin Düzenlemelerin Özellikleri", Anayasa Yargısı, C. 38, S. 1, Y. 2021, s. 1-41.
- KOCA, Mahmut/ ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2021.
- MACİT, Kemal, İnfaz Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2017.
- MADEN, Mehmet, "Koşullu Salıverilmenin Mahiyeti ve Hukuki Niteliği", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 26, S. 2, Y. 2020, s. 633-651.
- MERAY, Seha L., Ceza Hukukunda Af, 1. Baskı, Ankara 1944.
- ORHAN, Uğur, "Cezaları Ağırlandırmak Caydırıcılığı Artırır mı?", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 156, Y. 2021, s. 63-85.
- ÖNCÜ, Mehmet, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. Maddesi ve İndirimsiz Müebbet Hapis Cezaları", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 115, 2014, s. 13-36.
- ÖNDER, Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt: II-III, 2. Baskı, İstanbul 1992.
- ÖZBEK, V. Özer, "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Teklifi Hakkındaki Değerlendirmelerimiz”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 15, S. 42, Y. 2020, s. 301-312.

ÖZBEK, V. Özer, İnfaz Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2021.

ÖZBEK, V. Özer/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Baskı, Ankara 2018.

ÖZBEY, Özcan: “Suçta Tekerrür ve Mükerrirlere Özgü Güvenlik Tedbirleri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 88, Y. 2010, s. 55-105.

ÖZDEMİR, Orhan: “7242 Sayılı Kanun Sonrası Hükümlülerin Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılmaları”, Adalet Dergisi, S. 67, Y. 2021, s. 379-410.

ÖZGENÇ, İzzet/ ŞAHİN, Cumhur, İnfaz Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2019.

ÖZGENÇ, İzzet/ BAYRAKTARLI, İhsan Yılmaz, “İnfaz Kurumlarındaki Hükümlü Sayısındaki Artış Sorunu ve Çözüm Önerisi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 23, S. 1, Y. 2019, s. 129-139.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2021.

ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, M. Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 15. Baskı, Ankara 2016.

ROSENAU, Hennig, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, çev. Erhan Temel, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 4, Y. 2008, s. 391-402.

SANIVAR, Ramadan, Modern İnfaz Hukuku ve Koşullu Salıverilme (Şartlı Tahliye) Kurumu, 1. Baskı, Ankara 2020.

SARITAŞ, Erkan, Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçları (TCK m.220-221), 1. Baskı, İstanbul 2018.

SÖZÜER, Adem, “Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin

Anayasaya Uygunluğu Sorunu”, Anayasa Yargısı, C. 17, S. 1, Y. 2001, s. 219-253.

ŞEN, Ersan/ ERYILDIZ, H. Sefa, Suç Örgütü, 4. Baskı, Ankara 2021.

ŞEN, Ersan, “Türk Ceza İnfaz Sistemi ve 4616 Sayılı Kanun”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, C.14, S. 1, Y. 2000, s. 387-398.

TOROSLU, Nevzat, Ceza Hukuku Genel Kısım, 19. Baskı, Ankara 2013.

TOZMAN, Önder, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu, 2. Baskı, Ankara 2017.

TURHAN, Faruk/ ALTIKAT, Abdurrahim, “Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Y. 2012, s. 1-46.

YANPAR ÇAMAK, Sultan, “Hükümlünün Avukat İle Görüşme Hakkı”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 199-200, Y. 2021, s. 797-819.

YAŞAR, Ercan: “Alman Ceza Hukukunda Bir Emniyet Türü Olarak Güvenlik Amaçlı Müşahede Altında Tutma”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 3-4, Y. 2018, s. 263-288.

YENİDÜNYA, A. Caner/ İÇER, Zafer, Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma, 1. Baskı, İstanbul 2014.

İnternet Kaynakları

<https://cte.adalet.gov.tr/Home/haritaliste>

<https://karararama.yargitay.gov.tr>

<https://www.anayasa.gov.tr>

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi>

<https://www.mevzuat.gov.tr>

<https://www.resmigazete.gov.tr>